

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Perspektivy duchovenské služby z pohledu duchovních

Pražské diecéze CČSH

The Perspectives of Spiritual Service as Seen by Clergy

of Prague Diocese of the Czechoslovak Hussite Church

Diplomová práce

Vedoucí práce

Mgr. Pavel Kolář, Th.D., MTS

Autor

Bc. Tomáš Netřeba

Praha 2023

Poděkování

Děkuji svému školiteli, Mgr. Pavlu Kolářovi, Th.D., MTS za vstřícné pochopení a cenné rady při vedení předkládané práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací „*Perspektivy duchovenské služby z pohledu duchovních Pražské diecéze CČSH*“ vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. prosince 2023

ANOTACE

Diplomová práce „*Perspektivy duchovenské služby z pohledu duchovních Pražské diecéze CČSH*“ se věnuje fenoménu duchovenské služby v Pražské diecézi Církve československé husitské. V teoretické části vymezuje historická a teologická východiska pro duchovenskou službu a aktuální církevně – právní předpisy. Věnuje se i aktuálním tématům, které v Pražské diecézi rezonují. V praktické části potom pomocí kvalitativní metody fenomenologického zkoumání popisuje, jak vnímají duchovní pražské diecéze svou duchovenskou službu v perspektivě budoucnosti.

Klíčová Slova

CČSH, pražská diecéze, duchovenská služba, motivace duchovních, budoucnost duchovenské služby

ANNOTATION

The thesis "*The Perspectives of Spiritual Service as Seen by Clergy of Prague Diocese of the Czechoslovak Hussite Church*" deals with the phenomenon of the spiritual ministry in the Prague Diocese of the Czechoslovak Hussite Church. In the theoretical part it defines the historical and theological foundations of the clerical ministry and the current ecclesiastical and legal regulations. It also deals with current issues that resonate in the Prague Diocese. Then, in the practical part, using the qualitative method of phenomenological research, it describes how the clergy of the Prague diocese perceive their ministry in the perspective of the future.

Key Words

CČSH, Prague diocese, spiritual ministry, clergy motivation, future of clerical ministry

OBSAH

ÚVOD	7
1. Duchovenská služba v Pražské diecézi Církve československé husitské	8
1.1 Právní rámec duchovenské služby v CČSH	8
1.1.1 Ústava CČSH	9
1.1.2 Řád duchovenské služby	10
1.1.3 Další řády CČSH	11
1.2 Teologická východiska současné husitské teologie pro službu	12
1.3 Duchovenská služba v CČSH	14
1.3.1 Osobnost duchovního	16
1.3.2 Forma duchovní činnosti – duchovní správa	18
1.4 Požadavky na vzdělání duchovních	23
1.4.1 Stručný historický exkurz duchovenského vzdělávání	23
1.4.2 Aktuální požadavky na vzdělání duchovních	24
1.4.3 Bohoslovecká příprava v současnosti	25
1.4.4 Aktuální otázky současné duchovenské služby	26
1.5 Stav duchovních v Pražské diecézi Církve československé husitské	28
1.6 Motivace duchovních	29
1.7 Odměňování duchovních v roce 2023.....	30
1.8 Majetkové vypořádání státu s církvemi a možný budoucí vliv na duchovenskou službu	32
2. Praktická část	34
2.1 Hlavní a dílčí cíle výzkumu	34
2.2 Metodika zpracování výzkumu.....	34
2.2.1 Definování výzkumného souboru	35
2.2.2 Metody sběru dat.....	37
2.2.3 Stanovení okruhů tazatelských otázek.....	37

2.2.4	Přípravná fáze výzkumu	38
2.2.5	Sběr dat	44
2.2.6	Analýza získaných dat	46
2.3	Diskuze	52
2.4	Doporučení pro praxi	59
ZÁVĚR	.....	64

Seznam zkratek

CČS – Církev československá

CČSH – Církev československá husitská

ČR – Česká republika

Fp – Filipským

Mt – Matoušovo evangelium

Např. - na příklad

Žd – Židům

1 Pt – 1. Petrova

1 Kor – 1. Korinstským

1 Te – 1. Tesalonickým

1 Tm – 1. Timoteovi

2 Tm – 2. Timoteovi

ÚVOD

„A řekl jim: „Jděte do celého světa a kaďte evangelium všemu stvoření.“

Mk 16,15

Cílem předkládané diplomové práce je stručně popsat specifika současné duchovenské služby v Církvi československé husitské a jak tuto službu vnímají duchovní Pražské diecéze Církve československé husitské v budoucí perspektivě. Duchovní služba obecně je zajímavým fenoménem, který má svá specifika a zasahuje do nejrůznějších humanitních oborů lidské činnosti. Výzkumnou část zpracuje autor kvalitativním výzkumem realizovaným metodou fenomenologického zkoumání, konkrétně metodami sběru dat polostrukturovaným rozhovorem a pro zpracování záměru výzkumu také metodou zúčastněného pozorování. Autor využije faktu, že zkoumané prostředí dobře zná a pro téma perspektiv duchovenské služby v současné společnosti má osobní zaujetí.

1. Duchovenská služba v Pražské diecézi Církve československé husitské

V první části předkládané práce se autor pokusí nastínit teoretická východiska, ze kterých čerpá pro svůj výzkum. Kromě popisu duchovenské služby, jak ji vnímá Církev československá husitská, jejího právního rámce a teologických východisek služby, se krátce zamyslí nad osobností duchovního, jak ji vnímala druhá generace teologů církve a popíše aktuální požadavky na vzdělání duchovních a bohosloveckou přípravu. Nedílnou součástí je zamyšlení nad některými aktuálními výzvami duchovenské služby v současné společnosti.

1.1 Právní rámec duchovenské služby v CČSH

Církev československá (husitská¹) vzniká z dlouhodobého společenského a náboženského zápasu, který se počíná někdy v revolučních letech 1848 a vrcholí v působení Jednoty katolického duchovenstva v letech 1902 – 1907, která je na základě dekretu svatého oficia *Lamentabili sane exitu* z července 1907 a následné encykliky *Pascendi dominici gregis* papeže Pia X. tvrdě potlačena. S koncem první světové války, vzrůstajícím národnostním uvědoměním s ohledem na odmítavé stanovisko papeže Benedikta XV. k požadavku delegace Jednoty katolického duchovenstva na reformu (obnovy) římskokatolické církve v Československu, dochází na jaře roku 1919 v rámci Jednoty katolického duchovenstva k radikalizaci části kněží. Následné události okolo Vánoc roku 1919 vedou 8. ledna 1920 k odhlasování vzniku Církve československé

---

¹ Pozn.: Přídomek „husitská“ nese CČS(H) od roku 1971. Viz. Doplnění názvu církve charakteristikou „husitská“. Dostupné on-line na: <https://www.csh.cz/doku2.html#150-veroucne-dokumenty> [cit. 17.8.2023].

na schůzi reformních kněží a následně je církev slavnostně vyhlášena 11. ledna 1920, kdy modernista Emil Dlouhý-Pokorný přednese „Prohlášení Národu československému“.²

Ideová orientace nové církve, která se zrodila z římskokatolické církve a je jedinou církví zrozenou z modernismu, utvářejí dle ideových směrnic „*Křesťané, vyznávající učení Ježíše Krista podle výkladu sedmi prvních všeobecných církevních sněmů církevních a nicejského vyznání víry a řídící se tradicemi slovanských apoštolů Cyrila a Metoděje a Mistra Jana Husa, tvoří Církev československou*“.³

Nově vzniklá církev se z počátku charakterizuje jako presbyterně – episkopální. Již na II. valném sjezdu delegátů náboženských obcí Církve československé ve dnech 29.-31. srpna 1920 je sice přijat presbyterní systém, ale všichni představitelé církve byli voleni. O organizačně – právních i věroučných otázkách rozhodoval sněm s reprezentativním zastoupením laiků. Základní ideová orientace církve končí tzv. „pravoslavnou krizí“, kdy dojde k rozkolu mezi ideovými proudy charakterizovanými patriarchou Dr. Karlem Farským a knězem Matějem Pavlíkem (biskupem Gorazdem), kdy zvítězila orientace svobodně – křesťanská, reprezentovaná prvně jmenovaným Dr. Karlem Farským.⁴

1.1.1 Ústava CČSH

Základním dokumentem, kterým se řídí správa a organizace CČSH, je Ústava Církve československé husitské, schválená 3. zasedáním VIII. Sněmu dne 19. října 2002 v Praze, ve znění novelizace přijaté 4. zasedáním VIII. sněmu 25. června 2005 v Praze

---

² Frýdl, David. *Zrod Církve československé (husitské)*, In.: CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *90 let Církve československé husitské: kolektivní monografie*. Vyd. 2. Praha: Církev československá husitská Praha 6 ve spolupráci s Náboženskou obcí CČSH v Praze 1-Staré Město, 2010, s. 17-29.

³ Cit.: SPISAR, Antonín. *Ideové směrnice církve československé*. Praha: Nástin, 1936, s. 150-151.

⁴ KAŇÁK, Bohdan; ČERVENÝ, Vladimír. *Zápas o ideovou orientaci (1921-1924)*, In.: CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *90 let Církve československé husitské: kolektivní monografie*., s. 31-42.

a 5. zasedáním VIII. sněmu 26. ledna 2008.⁵ Ústava CČSH hovoří o duchovní správě ve článku 2 odst. b) „*sloužit životu svých členů i jiných lidí, toužících po Božím slovu, podle svého poslání kázáním, bohosloveckým vedením, bohoslužbou, vysluhováním svátostí i mimosvátostnými obřady, vyučováním náboženství, pastorační péčí, duchovní péčí a další výchovou, sociální prací a další křesťanskou službou lásky i jinými vhodnými křesťanskými prostředky*“.⁶

Konkrétnímu vymezení duchovní služby v CČSH se potom věnuje část druhá, konkrétně články 9 – 14. Duchovním je dle článku 10 ten, kdo přijal jáhenské nebo kněžské svěcení. Dle článku 11 se na duchovenské službě podílejí kazatel, katecheta a pastorační asistent a to ve vymezeném rozsahu. Články 15 – 16 potom vymezují služební poměr duchovních kazatelů.⁷ Službě faráře se potom věnuje část 3, článek 24. Pro bližší náležitosti správy a vedení náboženské obce jako základní jednotky duchovní správy v CČSH potom Ústava odkazuje v článku 25, odstavci 7 na Řád duchovenské služby a Organizační řád.⁸

1.1.2 Řád duchovenské služby

Řád duchovenské služby jako prováděcí předpis Ústavy CČSH v první části §1 stanoví, že „*Duchovenskou službu v CČSH vykonávají církví ustanovení duchovní s kněžským svěcením, dále v omezením rozsahu duchovní s jáhenským svěcením;*

---

⁵ Pozn.: Ústava CČSH – její aktuální znění navazuje na původní dokument tzv. Zatímního řádu církve z 24. 1. 1920, následně do Statutu církve z 8. 1. 1921 (schváleného 1. valným sjezdem delegátů 8.1.1921), poté do Prozatímní Ústavy církve (přijaté sjezdem delegátů v témže roce a schválené výnosem Ministerstva školství a osvěty z 15. 10. 1921). Dokument byl ve více než stoleté historii CČSH několikrát aktualizován sněmem CČSH. Viz.: Ústava CČSH – dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 1.8.2023]

⁶ Cit.: Viz.: Ústava CČSH – dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 1.8.2023], str. 7.

⁷ Ústava CČSH – dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 1.8.2023], str. 12-15.

⁸ Tamtéž, str. 21-22.

na duchovenské službě se podílejí kazatelé, pastorační asistenti a katecheti (dále jen „kazatelé“).⁹

V §2 – 15 se věnuje jednotlivým formám duchovní činnosti (kněz, jáhen, kazatel, pastorační asistent...) a duchovenské službě ve specifických službách. Současně upravuje požadavky na vzdělání a seminární přípravu budoucích kněží. Ve druhé části potom upravuje náležitosti služebního poměru včetně působností církevních orgánů a zahrnutí obecných pracovně-právních předpisů.¹⁰

1.1.3 Další řády CČSH

Mezi další předpisy upravující činnost duchovního patří *Organizační řád* jako dokument popisující organizační uspořádání a základy správy církve na úrovni náboženských obcí, vikariátů, diecézí i celku církve (poslední novelizace 8. 6. 2010).¹¹ *Bohoslužebný řád* je závazný pro všechny, kteří liturgicky slouží v CČSH. Vytváří a chrání teologické předpoklady služby církve. Jeho aktuální znění je z roku 1971.¹² *Hospodářský řád* stanovuje zásady hospodaření jednotlivých diecézí, ale i celku církve. Stanoví působnost jednotlivých orgánů a církevních revizních komisí.¹³ *Kárný řád* řeší případy porušení církevní kázně dle všech jmenovaných předpisů.¹⁴

---

⁹ Cit.: *Řád duchovenské služby CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.cesh.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ *Organizační řád CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.cesh.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

¹² *Bohoslužebný řád CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.cesh.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

¹³ *Hospodářský řád CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.cesh.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

¹⁴ *Kárný řád CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.cesh.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

1.2. Teologická východiska současné husitské teologie pro službu

Teologie Církve československé byla ovlivněna nejen hledáním svojí vlastní identity a nutností vyrovnat se s kritikou na vlastní adresu. Snahou zakladatelů bylo aktivní podílení na životě společnosti. Dá se tedy říci, že novodobou husitskou teologii formovaly také aktuální otázky společnosti. Katolický modernismus, ze kterého nová církev vznikla a který zasahoval do mnoha oblastí vědy, kultury, filozofie, ale také do oblastí sociální a politické, tak zasáhl i teologii. Na struktuře církve se podepsalo i její zaměření na principy demokratického humanismu. V prvních letech (v době první republiky) se např. na stránkách Českého zápasu vyjadřovala i k tématům problematiky alkoholismu nebo řešila otázky manželské a sexuální etiky. Jako nová církev se snažila předložit člověku moderní, progresivní variantu tradičního křesťanského společenství.¹⁵ Podle prvního patriarchy Dr. Karla Farského je ústřední normou křesťanství Duch Kristův, přítomný ve věřícím společenství jako forma zjevení.¹⁶ První sněm v roce 1924 upevnil svobodně křesťanskou orientaci teologie církve a významnou se stala teze dr. Karla Statečného „Dokončit českou reformaci“.¹⁷

I v době protektorátu Čechy a Morava, kdy bylo církvi v podstatě znemožněno působit, se ve společenství setkáváme s mnoha sociálními aktivitami, jimiž církev aktivně reagovala na aktuální požadavky společnosti, což se projevovalo zejména pomocí uprchlíkům, politicky pronásledovaným osobám, Židům, během povstání pomáhali ošetřovat raněné v improvizovaných lazaretech a po válce se aktivně zapojili do pomoci vracejícím se vězňům. Nezanedbatelná část kněžích se také zapojila do protinacistického odboje a mnoho kněží bylo dlouhodobě uvězněno.¹⁸

¹⁵ TONZAR, David. *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církve československá husitská*, Praha: Karolinum, 2002., s. 171-180.

¹⁶ KUČERA, Zdeněk. *Ideový profil CČSH*. In.: CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *90 let Církve československé husitské: kolektivní monografie.*, s. 162.

¹⁷ KAŇÁK, Bohdan. *Budování církve (1924-1939)*. In.: CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *90 let Církve československé husitské: kolektivní monografie.*, s. 43-46.

¹⁸ JINDRA, Martin. *Sáhnout si do ran tohoto světa. Perzekuce a rezistence Církve československé(husitské) v letech 1938–1945*. Praha: ÚSTR – CČSH, 2017., s. 390-417.

Od liberální teologie první generace zakladatelů církve dochází v generaci druhé k příklonu k biblickému personalismu – k teologii zjeveného Božího slova v osobě Dr. Zdeňka Trtíka. Ten chápal církev jako dynamické splečenství lidí, které je základním projevem Božího působení v dějinách spásy.¹⁹

Po únorovém komunistickém převratu v Československu proběhly hluboké společenské změny. Církev československá (husitská), jež byla de facto církví lidovou, kdy většinu členů tvořila tzv. střední třída, ač nebyla likvidována přímo (např. i v těchto dobách mohla jistým směrem vzdělávat děti a pracovat s mládeží), nepřežila fakt, že právě střední třída obyvatelstva byla nejvíce zasažena ateistickou propagandou a omezením spolkové činnosti mimo schválené struktury. Taktéž církvi mnoho neprospěl fakt, že dějiny byly komunistickým režimem přeznačeny a středověké husitství bylo označováno za první třídní revoluci. Nové pracovníky mohla církev přivítat kolem roku 1968, kdy došlo ke krátkému uvolnění režimu. Církev československá byla v době po druhé světové válce charakterizována protestantskou filozofií Karla Bartha a Emila Brunnera. V období po roce 1969, v časech tzv. normalizace, se církev soustředila především na budování ekumenických vztahů.²⁰ Třetí generace teologů je reprezentovaná prof. Zdeňkem Kučerou. Jeho teologie prostého života zaměřuje pozornost na to, co bylo na začátku. Původ života jest Božím příklonem k člověku. Vztahy otce – syna, matky – dítěte, mistra – učedníka reprezentují v Bibli tajemství osobnosti Ježíše Krista. Bůh, který se k člověku sklonil, vybaue církev k plnění univerzálního humánního poselství.²¹

Po listopadu 1989, kdy došlo ke krátkému období oživení, se očekávaný návrat religiozity do československé společnosti dlouhodobě nedostavil.²² V současnosti jsou církve z většinové společnosti v podstatě vytlačeny do sféry soukromých aktivit člověka.

---

¹⁹ KUČERA, Zdeněk. *Ideový profil CČSH*, s. 164.

²⁰ TONZAR, David. *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská*, s. 178-180.

²¹ KUČERA, Zdeněk. *Ideový profil CČSH*, s. 166-173.

²² TONZAR David. *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská*, s. 179.

Společnost od církvi očekává, že obstarají duchovní vyžití lidí, kteří o to budou stát a kompenzovat sociální službu v místech, kde není k dispozici. Úkolem církvi je však především zvěstování Božího slova všemu stvoření a mravní obroda společnosti v dialogu nejen s jednotlivými osobami, ale i s většinovou společností.²³

1.3 Duchovenská služba v CČSH

Církvi je svěřen úřad (mandát, ministerium, služebnost církve), jehož základem, smyslem i dárce je Ježíš Kristus. Je duchovním útvarem, ve kterém aktivně působí Duch Kristův. V souladu s Písmem formuje obsah víry, který je závazný pro členy církve, slouží liturgií a svátostmi. Viditelným představitelem církve je duchovní, (farář, kazatel), který vykonává svou službu v rámci obecnství věřících, skrze něhož Kristus mluví a koná své dílo.²⁴

V křesťanství má Ježíš Kristus centrální postavení, v něm Bůh zjevuje svůj plán pro lidstvo, kterým je Boží království. Nikdo z křesťanského společenství by se neměl považovat za duchovního vůdce („*Učedník není nad učitele, ani služebním nad svého pána /Mt 10,24/*“), ale všichni ve společenství Kristově jsou povoláni k vedení – ke služebnictví /1. Te 1,6/. Z harmonie mezi vůlí konkrétního křesťanského společenství a osobnostním vybavením a povoláním konkrétní duchovní osobnosti se rodí pověření k službě. Takový křesťanský služebník přichází se svým posláním do všedního života člověka, k jeho problémům a starostem. Uprostřed konkrétních životních situací pomáhá takový služebník člověku hledat Krista.²⁵

²³ TONZAR, David. *Církev československá husitská po roce 1989.* In.: CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *90 let Církve československé husitské: kolektivní monografie.*, s. 139-140.

²⁴ SALAJKA, Milan. *Sylabus praktické teologie a uvedení do církevního práva.* 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Husův institut teologických studií v Praze, 2011, str. 15-16.

SALAJKA, Milan. *Rozhovory o duchovní práci v církvi.* Praha: Edice Blahoslav, 1977

²⁵ RUTRLE, Otto. *Duchovenská služba v praxi křesťanských církví.* V Praze: Ústřední rada církve československé, [1948]. 156 s. Studijní pomůcky: edice prof. Dr. Aloise Spisara; sv. 7., str. 132-135.

Toto poslání můžeme charakterizovat jako činnost církve a v současné době je realizována v poměrně širokém rozsahu. Mezi základní činnosti patří konání bohoslužeb (nedělní liturgie, pobožnost), a tato služba je také jednou z nejviditelnějších činností církve z pohledu sekulární společnosti. Během liturgie, ale i při svátostech, obřadech a biblických hodinách slouží společenství kázáním, při kterém prohlubuje u věřícího společenství porozumění Bibli. Kromě liturgické služby pečuje církevní společenství o finanční prostředky jemu svěřené a opravuje a udržuje majetek v náboženských obcích. Víru svých členů dále rozvíjí pastýřským působením na osobní víru člověka, modlitbu a pravidelné čtení z Písma. Katecheticky připravuje křtěnce a biřmovance a působí ve školách při výuce náboženství. K tomu církev zakládá své školské vzdělávací instituce. V neposlední řadě vykonává duchovní péči v nemocnicích, domovech důchodců, věznicích, ale i v rodinách. Nedílnou a neopomenutelnou činností církve je činnost misijní – šíření víry ve společnosti a ve světě a její upevňování, které se nazývá evangelizací. V současné době by církev neměla rezignovat na uplatňování mravních a právních norem ve společnosti, včetně pomoci slabým, utlačovaným a sociálně znevýhodněným. Její snahou by měla být dokonalejší společnost se vztahem k zachování udržitelného životního prostředí.²⁶ Specifikem CČSH je velké zapojení tzv. laických věřících, kteří tvoří drtivou většinu členů církve a aktivně se podílejí nejen na jejím životě bohoslužebném, např. jako laičtí kazatelé, ale i v církevních strukturách jako správci církve.²⁷

Od roku 1947 církev světí i ženy a podíl žen – farárek, podílejících se na správě církve, se od té doby postupně zvyšuje.²⁸

---

²⁶ SALAJKA, Milan. *Sylabus praktické teologie a uvedení do církevního práva*, str. 16-18.

²⁷ Tamtéž, str. 18.

²⁸ Pozn.: K tématu svěcení žen: *Ženy duchovní v CČSH 1947-2007*. Brno: Tiskové středisko při DR CČSH Brno, 2007.

1.3.1 Osobnost duchovního

„Církevní služebník ve své víře a ve svém svědectví nese obraz svého Pána. Skrze osobnost a dílo církevního pracovníka chce hovořiti a působiti ten, který jej poslal a povolal ke své službě.“²⁹ Prof. Rutrle popisuje duchovní poslání jako dotýkání se jemných životních vztahů a hloubek lidského svědomí. Duchovního vidí jako pomocníka ve formování lidské osobnosti k obrazu Božímu.³⁰ Rubem svědectví služebníka Kristova je konfrontace služebníka s lidskou soběstačností, kdy služebník vytváří obraz toho, čím být má (chce být) a zapomíná, že jeho svědectví má být především svědectvím o Kristu.³¹

V souvislosti s výše uvedeným popisuje prof. Rutrle následující typy duchovních osobností a jejich praktické zapojení do života církevního společenství, jak jsou uvedeny v následujících odstavcích.

Populární duchovní – alfou a omegou jeho působení v náboženské obci je touha po úspěchu a obdivu. Umí se dobře orientovat v mezilidských vztazích a ve vztahu k okolnímu prostředí je za každých okolností nekonfliktní. Nevede přehnané bitvy o věrnost evangelium a poslání církve, nemá vysoké nároky na věřící své církevní obce. Je dobrým správcem z pohledu ekonomického, v duchovní rovině se nesnaží za každou cenu jít do hloubky. Jako kazatel je velmi populární, umí se vcítit do nálad svého společenství.

Organizátor – je neustále aktivní, okolo jeho osoby panuje velmi čilý ruch. Je zpravidla impulzivnější povahy, což podporuje jeho činorodost. Jeho pomoc je neocenitelná při plánování církevních slavností, obřadů. Umí plánovat i složitější podniky (synody, shromáždění), v závislosti na své další předpoklady se nebude bát i takového projektu, jako je třeba stavba církevního sboru. Umí organizovat práci ostatním,

²⁹ Cit.: RUTRLE, Otto. *Kapitoly z církevní praxe*. Vyd. 1. V Praze: Ústřední církevní nakladatelství, 1956, str. 158

³⁰ RUTRLE, Otto. *Kapitoly z církevní praxe*., str. 168

³¹ Tamtéž, str. 158.

sám je uspokojen pouze vidinou úspěšně dokonané práce. Buduje však především rámeč církevního sboru, nikoliv konkrétní duchovní společenství.

Praktikus – je dokonalým pragmatikem, způsob činnosti staví nad zásady. Není přehnaně svázaný církevním dogmatismem. Dalo by se říci, že církevní řády – věroučné, katechetické, homiletické, ale i bohoslužebné umí i znevážit. Je-li ušlechtilý, klade důraz na křesťanskou praxi; není-li ušlechtilý, myšlení o opravdovosti zápasu víry ho znepokojuje. Řídí se „zdravým rozumem“, v čemž je mu pomocníkem jeho vlastní životní (pracovní) zkušenost. Nemá důvod ani touhu se dále vzdělávat, maximálně porovná činnost svou s činností jiného sboru.

Čirý teoretik – vyrostl z „rozpojení víry a rozumu“. Neumí sloužit Kristově společenství, když sám chápe víru jen jako intelektuální záležitost. Dokáže poučit, ale nedokáže svědčit pro víru. Pro praktickou službu se takový člověk nehodí.

Romantický duchovní – je „procítěným řečníkem“ a „idealistickým horlitem“. Svým přístupem dokáže vyvolat náboženský cit, nikoliv však opravdovou uvědomělou víru. Je-li povrchní, dokáže vyvolat jen chvilkový dojem, nikoliv opravdovou zkušenost.

Obchodní finanční odborník – výborný hospodář, který – pokud vloží své nadání do služby Kristu – může církvi prospět v získání tolik potřebných finančních prostředků. Nebezpečím je, že strhne své společenství do povědomí výtěžného podniku.

Duchovní - byrokrat – libuje si v dokonalém pořádku. Praktickou duchovní správu umí nahradit správou „úřední“. Je pedantsky přesný.

Herec – svou víru pouze předstírá a jeho život v náboženském společenství je pro něj prostředkem k dosažení vlastních cílů. Pro duchovenskou službu se nehodí, jeho „maska“ bývá prohlédnuta a posléze ze společenství zpravidla odchází.

Ztroskotanec - bonviant a řemeslník – prvně jmenovaný zpravidla ztratil důvěru ve své poslání a uzavřel se do vlastní rezignace, která mu brání nechat se znovu inspirovat Božím svědectvím. Je možné, že jeho víra nebyla pevná, a nebo jen neunesl nároky svého povolání. Pokud se nerozhodne ze svého vztahu vyvodit důsledky pro svou práci, prochází nadále svou službou bez radosti a naděje. Druzí jmenovaní svou práci vykonávají formálně a mechanicky. Svůj osobní život a své zájmy staví nad svou službu.

Řadový duchovní a služebník církve – má rád svou církev, sbor i svou službu v něm. Lidem ve sboru obětuje svůj život a vydává pro ně to nejlepší ze sebe samého. Uvědomuje si, že ne on, ale Ježíš Kristus skrze něj a skrze víru v Duchu svatém obrozuje a působí nový život.³²

Prof. Rutrle charakterizuje „*Dobrého duchovního a služebníka církve*“ jako „*toho, kdo se snaží o dobrý boj (2 Tm 4, 7-8); Netouží po předních místech; má dosti na účastenství víry, lásky a naděje s věřícími, kteří jsou jeho milovanými (Fp 2, 12), na ničem mu nezáleží tak jako na tom, aby byl nalezen věčným šafářem (1 Kor 3, 5-17; 4, 1-5), ví, komu uvěřil (1 Tm 1, 3-14) a dovede se hájit před každým (1 Pt 3, 8-17)*“.³³

1.3.2 Forma duchovní činnosti – duchovní správa

„*Duchovní ve svém díle stojí opřen o svou církev. Je to církev Kristova, obecnství Slova a Ducha, kterého posiluje svým svědectvím a vede svou pravdou.*“³⁴ Výše uvedený citát je jedním ze základních východisek duchovní služby. Duchovní, pevně zakotvený v Kristu, má představovat opěrný sloup církve – věrně zvěstovat evangelium a sloužit víře svých spolubližných.³⁵

³² RUTRLE, Otto. *Kapitoly z církevní praxe.*, str. 158-167.

³³ Cit. Tamtéž, str. 167.

³⁴ Cit. Tamtéž, str. 170.

³⁵ Tamtéž, str. 142.

K tomu mu je pomocí **Boží pravda**, jako pevný bod víry, o který se duchovní opírá. Pevným bodem, kterým je Slovo Boží a Zjevení, umožňuje duchovnímu porozumět těm nejsložitějším otázkám lidské existence (viz. např. Žd 4,12). Bůh je pro duchovního útočištěm, umožňuje mu **jistotu** a povědomí **bezpečnosti** v dobách skepse nebo nedůvěry, osobních útoků nebo vnitřního nepokoje (viz. např. Ř 8, 30-39). Vírou poznamenaný duchovní nalézá pevný životní postoj, který se projevuje **odpovědností** a **spolehlivostí**. Odpovědnost duchovního za člověka a za svět v něm probouzí solidaritu a sounáležitost s konkrétním společenstvím, v němž žije (viz. např. Ga 6,2; Ř 12,15). Pokud je duchovní dobře zakotven ve víře, nalézá **vyrovnanost**, pokoj (*šalom*) je výrazem plného a požehnaného obecenství víry (viz. např. Ef 2, 14-20). Vědomí, že Bůh má osud světa a člověka pevně v rukou, naplňuje duchovního **optimismem víry**, který se projevuje pozitivním poměrem k lidem. Duchovní si buduje autoritu svou službou, obětavostí a věrností evangelium. Nedopracuje se k ní vnějšími prostředky, ale kvalitou své služby.³⁶

1.3.3 Druhy duchovní činnosti

Dle řádu duchovenské služby CČSH je pravým knězem pro svou církev, z Kristovy milosti, obětovaný, vzkříšený a oslavený Ježíš Kristus.³⁷

Takto o svěcení kněžstva hovoří Základy víry: „*Svěcení kněžstva je svátost, v níž Boží církev na modlitbách přenáší služby svého kněžství na osoby způsobilé a osvědčené, a v níž Duch svatý přistupuje ke svěcenci, aby dokonal jeho vnitřní povolání ke kněžskému poslání*“ (odst. 342). Tento obřad je konaný vkládáním rukou na svěcence a „*přenesení služeb kněžství na svěcence znamená pověření k všestranné péči o obětní*

³⁶ RUTRLE, Otto. *Kapitoly z církevní praxe.*, str. 142-157.

³⁷ *Řád duchovenské služby CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.cesh.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

obecenství obce zvláště konáním bohoslužeb, hlásáním Slova Božího, vysluhováním svátostí a pastýřskou službou“ (odst. 345).³⁸

Řád duchovenské služby CČSH zná následující druhy duchovenské služby:

Služba faráře (§2) jako duchovního, člena CČSH v daném státě, který v konkrétní náboženské obci vykonává službu kněžskou, učitelskou a pastýřskou (odst 1) a je pro výkon služby mravně způsobilý (odst. 2). Jeho služba zahrnuje konání bohoslužeb, pobožností, případně jiných mimosvátočných obřadů a vysluhování svátostí (kněžská služba); konat biblické hodiny, vyučovat náboženství ve školách (učitelská služba); duchovně pečovat o společenství (pastorační návštěvy a jiné formy individuální i skupinové pastorační péče), pečovat o křesťanskou kázeň, navštěvovat nemocné (pastýřská služba). Kněz je povinen řídit se pokyny vyplývajícími z jeho služebního poměru k církvi (odst. 4).³⁹

Kněz může sloužit i jako tzv. **duchovní ve specifických službách** (§5), čímž se rozumí služba např. jako nemocniční kaplan nebo kaplan Armády České republiky či Policie ČR. Na takového duchovního se vztahují všechny povinnosti dané Řádem duchovenské služby, avšak jeho služba je upravena dle možností v konkrétním místě jeho služby.⁴⁰

Další službou je služba **jáhna** (§6), který je stejně jako kněz ustanovený k provádění duchovní služby učitelské, pastýřské a omezeně svátostné (odst. 1).⁴¹

Kněz nebo jáhen, který není ve služebním poměru, se nazývá **externí duchovní** (§4) a jeho služba se řídí dle individuálních předpisů.⁴²

---

³⁸ Cit.: CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *Základy víry Církve československé husitské se stručným komentářem: přijaté na 1. zasedání VI. sněmu dne 17. října 1971 jako oficiální nauková norma ve znění, ...* Praha: Církev československá husitská, 2014, str. 137-138.

³⁹ *Řád duchovenské služby CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž.; Pozn.: Jáhen není způsobilý vysluhovat svátost večeře Páně.

⁴² Tamtéž.

Nedílnou složkou duchovenského sboru jsou **kazatelé, katecheti a pastorační asistenti** (§7). Kazatelé jsou určeni především pro službu zvěstování slova Božího, katecheti jako učitelé náboženství a pastorační asistenti jako pomocníci duchovních ve věcech duchovní a sociální péče.⁴³

Službu duchovenskou a kazatelskou specifikuje dokument VIII. sněmu CČSH v roce 2014 (*Služba v církvi*⁴⁴), vyjasňuje rozdíl mezi svátostným a laickým kněžstvím, mezi službou duchovenskou a kazatelskou.⁴⁵

Specifickou službou kněze je služba **vikáře** (§9). Kněz – vikář je zástupcem biskupa v daném církevním okrese, kde dohlíží na výkon duchovní správy. Rozsah jeho výkonu stanoví biskup a řídí se při tom Ústavou CČSH a Organizačním řádem; dále služba **diecézního metodika pro duchovní péči a vyučování náboženství** (§10), který je pověřený diecézní radou jako vrcholným orgánem diecéze pro metodickou podporu a organizaci vzdělávání v příslušné diecézi.⁴⁶

Správcem diecéze je **biskup** (§8), který je volený diecézním shromážděním a předsedá diecézní radě. Je knězem, jež vede dozorčí službu nad správou diecéze, uděluje svátosti svěcení kněží a biřmování. Z pozice své služby může sloužit ve všech náboženských obcích, spolu s diecézní radou vede správu diecéze, jednotlivých vikariátů i náboženských obcí. Je oprávněný církev zastupovat i na ekumenickém poli.⁴⁷

Vrcholnou službou v církvi je služba **patriarchy** (§11). Biskup – patriarcha v rámci podobné působnosti jako biskup, volený církevním zastupitelstvem jako vrcholným orgánem církve, vykonává obdobnou službu v celku církve s přihlédnutím k působnosti

---

⁴³ *Řád duchovenské služby CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.csh.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

⁴⁴ Pozn.: *Služby v církvi*. In: VIII sněm Církve československé husitské. Průběh, dokumenty, poselství. Blahoslav: Praha 2014, s. 24-34.

⁴⁵ BUTTA, Tomáš. *Duchovenská služba v Církvi československé husitské*. Praha: Blahoslav, 2023, s. 56-57.

⁴⁶ *Řád duchovenské služby CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.csh.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

⁴⁷ Tamtéž.

jednotlivých biskupů. Ze své pozice předsedá vrcholným církevním orgánům, zastupuje církve na mezinárodním poli a světí biskupy.⁴⁸

Shrneme-li si předcházející řádky, je jisté, že duchovenská služba je mnohvrstevná a duchovní, který jí musí obsáhnout, má obrovské množství různorodých povinností. Kromě **liturgické služby**, z níž je nejviditelnější konání bohoslužeb a pobožností, vysluhování svátostí (křest, večeře Páně, pokání, manželství, útěcha nemocných) pro biskupy pak ještě svátost biřmování a svěcení jáhnů a kněží (na kterých duchovní a laici spolupracují) a *mimosvátostných aktů*, jako je např.: pohřební obřad, nebo různé žehnací obřady a modlitby za společenství. Na tuto činnost navazuje **služba učitelská**, která je ve sborovém společenství církve reprezentována biblickými hodinami (setkáváním nad Písmem), výukou náboženství ve sboru (katechezí) a mimo sbor výukou náboženství ve školách. **Pastorační služba** zahrnuje široké spektrum aktivit od duchovního vedení církevního společenství, což kromě vedení a poučování (vedení ke křesťanské kázni) zahrnuje osobní návštěvy, pastorační rozhovory, dopisy. Ke svátosti pokání se také vztahuje nutnost zachovávat zpovědní tajemství. Další službou je **diakonická a sociální pomoc**, která se projevuje snahou pomáhat potřebným, a velké penzum **práce organizační a plnění administrativních úkolů** spojených s vedením agendy náboženské obce (vedení farního úřadu, matrik, evidence dokumentace aj.), a péče o svěřené movitý a nemovitý majetek. K tomu všemu je duchovnímu k dispozici rada starších, která je složená z laiků a je neocenitelným pomocníkem duchovního v plnění těchto úkolů.⁴⁹

---

⁴⁸ *Řád duchovenské služby CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

⁴⁹ BUTTA, Tomáš. *Duchovenská služba v Církvi československé husitské*, s. 57-67.

1.4 Požadavky na vzdělání duchovních

Přijetí uchazeče do služebního poměru v duchovenské službě je vázáno několika podmínkami. Kromě vnitřního a vnějšího povolání – tzv. vokace a charizmat je to zakotvení v CČSH, mravní a občanská bezúhonnost a dobrý zdravotní stav a také předepsané teologické vzdělání.⁵⁰

1.4.1 Stručný historický exkurz duchovenského vzdělávání

Ačkoliv při vzniku CČS požadoval československý stát pro duchovního minimálně středoškolské vzdělání, Církev československá – zcela v duchu modernistické tradice – požadovala vzdělání vyšší, tj. vysokoškolské. Z počátku vyjednávala se srbskou pravoslavnou církví o možnosti studia kněžského dorostu na jejích školách v Bělehradě a Sremských Karlovcích. S ohledem na to, že z těchto škol se vraceli de facto pravoslavní duchovní, tak v době po tzv. pravoslavné krizi byl tento model opuštěn. V úvahu potom připadala možnost studia na některé sekulární škole, a nebo založení školy vlastní, která by ve vztahu ke státu byla školou soukromou.⁵¹

V první fázi života nové církve pomohla ve vzdělání kněžského dorostu nově vzniklá Husova evangelická fakulta bohoslovecká (zal. 1919). Problémem však byl fakt, že se jednalo o školu evangelickou, která nebyla účastna prvních teologických zápasů nové církve. Konfesní výuku tedy doplňoval zřízený kněžský seminář v Praze na Vinohradech a později otevřená budova bohoslovecké koleje v Praze Dejvicích (1926), kterou až do roku 1930 vedl Dr. František Kovář.⁵²

---

⁵⁰ *Řád duchovenské služby CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

⁵¹ LÁŠEK, Blahoslav. *Vzdělávání duchovních a kazatelů v CČS(H)*, In.: CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *90 let Církve československé husitské: kolektivní monografie*. Vyd. 2. Praha: Církev československá husitská Praha 6 ve spolupráci s Náboženskou obcí CČSH v Praze 1-Staré Město, 2010, s. 219-230.

⁵² Tamtéž s. 219-230

Přes krátkou existenci Vysoké školy bohovědné československé církve, jejíž činnost nebyla ekonomicky udržitelná, došlo později ke zřízení sekce učitelů Církve československé v rámci Husovy fakulty. Přes ilegální církevní vzdělávání v rámci kazatelských kurzů v době uzavření vysokých škol během protektorátu za druhé světové války se Církev československá dočkala až po roce 1950, kdy vládní nařízení (112/50 Sb.) upravilo teologické vzdělání všech tehdejších konfesí v Československu, avšak de facto tyto fakulty oddělila ze systému vysokoškolského vzdělání. Tehdy vznikla Husova československá bohoslovecká fakulta. V roce 1990 došlo ke včlenění Husovy československé bohoslovecké fakulty do svazku Univerzity Karlovy (zákon č. 163/1990 Sb.). Toto spojení funguje dodnes.⁵³

1.4.2 Aktuální požadavky na vzdělání duchovních

Profesní způsobilost duchovních Církve československé husitské se získává studiem teologie (§ 13 Řádu duchovenské služby) na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy. Univerzita zajišťuje nejen profesní přípravu, ale i vědeckou přípravu odborníků, kteří poskytnou své nabyté znalosti v rámci odborného dialogu v celku církve i směrem k široké odborné veřejnosti.⁵⁴

V případě absolvování jiného plného teologického vzdělání uděluje dispens Ústřední rada Církve československé husitské poté, co uchazeče o službu přezkouší z věrouky a řádů církve.⁵⁵

„Hlubší pojetí duchovenské služby vychází z prací dr. Karla Farského a prof. Zdeňka Trtíka, Základy víry a věroučné texty VIII. Sněmu, kde je vyjádřena specifická

⁵³ LÁŠEK, Blahoslav. *Vzdělávání duchovních a kazatelů v CČS(H)*, In.: CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *90 let Církve československé husitské: kolektivní monografie*, s. 219-230.

⁵⁴ BUTTA, Tomáš. *Duchovenská služba v Církvě československé husitské*, s. 49-52.

⁵⁵ *Řád duchovenské služby CČSH*. Dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh> [cit. 17.8.2023].

*teologie naší církve, jako jedné ze sedmi svátostí.*⁵⁶ Specifikem duchovenské služby v Církvi československé husitské je vztah k obecnému kněžství, které podmiňuje kněžství svátostné, jež si církev zachovala jako jednu ze sedmi vysluhovaných svátostí. V praxi tak má církev kazatele pro zvěstování slova Božího, pastorační pracovníky pro službu sociální, katechety pro vyučování náboženství ve školách, avšak tyto pracovníci nemohou zastoupit kněze při svátostné a liturgické službě, ke které dostává duchovní pověření právě obřadem svěcení kněží. Obecně se této službě církve, která vznikla z protestantského prostředí, věnuje obor tzv. praktické teologie. Tento obor vymezuje konkrétní předpoklady, schopnosti nebo kompetence pro službu v těchto jedinečných funkcích. Kvalifikace duchovního v sobě potom zahrnuje všechny tyto jednotlivosti.⁵⁷

1.4.3 Bohoslovecká příprava v současnosti

Předepsané vzdělání není jediným předpokladem duchovenské přípravy. Základní prvky křesťanské formace a bohoslovecké výchovy stanovuje pastorální směrnice *Koncepce a zásady spirituální formace bohoslovců Církve československé husitské.*⁵⁸ Těmito zásadami jsou četba Písma, tím je myšleno prohlubování setkávání se se slovem Božím, modlitba (liturgická i osobní), účast na bohoslužebném životě církve a praxe v náboženských obcích.⁵⁹

V roce 2016 byl církví přijat dokument *Status bohoslovce*⁶⁰. Předpokladem pro duchovenskou službu není jen studium, ale i spjatost s církví, konkrétním společenstvím. Bohoslovec je zapsán na seznam bohoslovců Církve československé husitské, který podléhá schválení biskupy, má právo nosit bohoslužebný oděv a je zván na celocírkevní

⁵⁶ Cit.: BUTTA, Tomáš. *Duchovenská služba a její rozměr a charakter*. In.: In.: Český zápas. Týdeník Církve československé husitské. Praha: Ústřední rada Církve československé husitské. 2023. Ročník 103, číslo 47, s. 1-3.

⁵⁷ BUTTA, Tomáš. *Duchovenská služba a její rozměr a charakter*, s. 1-3.

⁵⁸ Pozn.: Přijatý církevním zastupitelstvem 30. 5. 2009.

⁵⁹ BUTTA, Tomáš. *Duchovenská služba v Církvi československé husitské*, s. 50-52.

⁶⁰ Pozn.: Schváleno usnesením ústřední rady ČČSH č. 4.3.176 dne 8.10.2016.

akce a synody. Teto vztah bohoslovec – církev nezakládá právo ani povinnost budoucího svěcení. Záměrem je vytvoření užšího vztahu mezi kandidátem a církví a postupné zapojování bohoslovce do církevních činností. Základním předpokladem pro získání statutu bohoslovce je (kromě studia) křest a příslušenství v Církvi československé husitské.⁶¹

Církev československá husitská v současnosti pokládá důraz právě na studium teologických oborů jako základní kámen budoucí bohoslovecké formace a jako základní prvek přípravy budoucích kněží pro službu. Dalším pilířem je aktivní život v církvi, v konkrétní náboženské obci. Ústřední rada Církve československé husitské přijala v říjnu 2023 metodický pokyn, který upravuje podmínky pro konání praxe v náboženských obcích pro kandidáty svěcení nebo konkrétní služby v náboženských obcích, případně ve strukturách církve. Tento dokument navazuje na dokument *Koncepce a zásady spirituální formace bohoslovců Církve československé husitské* z roku 2009.⁶²

1.4.4 Aktuální otázky současné duchovenské služby

Důkazem, že problematika otázek současné duchovní služby v Církvi československé husitské rezonuje, je nejnovější teologický seminář, který uspořádal v říjnu roku 2023 Naukový odbor Úřadu ústřední rady Církve československé husitské v Praze, ve sboru náboženské obce v Praze – Dejvicích.

Jedna z přednášených otázek bylo téma autonomie duchovního a jeho odpovědnosti vůči vysílající církvi, tedy svobody svědomí. S ohledem na aktuálně diskutované téma žehnání stejnopohlavním párům z hlediska pastoračního, teologického a případně i liturgického a s tím související napětí, které je nutné v rámci církve otevřeně komunikovat. Přednášející příspěvku, bratr dr. Pavel Kolář, zmínil dvě tendence

⁶¹ BUTTA, Tomáš. *Duchovenská služba v Církvi československé husitské*, s. 53.

⁶² BUTTA, Tomáš. *Duchovenská služba a její rozměr a charakter*, s. 1-3.

v současné službě. Jednou je *individualizace* služby, která pramení z přesvědčení, že kněz může jednat svobodně dle vlastního přesvědčení, čímž se může dostat v napětí mezi svěřeným pověřením ke službě, závazkem vůči společenství a odpovědností vůči církvi, potažmo samotnému Kristu. Jako komunikační prostředek pro otevírání témat a případných připomínek pro revizi církevních předpisů a ujištění se, že odpovídají aktuální společenské situaci, vidí vikariátní setkávání kněží. Druhou tendencí je potom *profesionalizace*, kdy slábne vliv jednotlivých náboženských obcí, tradiční služby poskytované duchovními nejsou požadovány a duchovní hledá nové možnosti, jak se uplatnit. Tato profesionalizace může v konečné fázi znamenat změnu církevních struktur. S ohledem na liturgickou kázeň připomíná, že již prof. Otto Rutrle předpokládal liturgickou různorodost s ohledem na bohatství Ducha tak, jako lidé žijí různorodé životy. Nové liturgické tvary však musí žít tímž životem a nerozbít společenství církve. Svoboda víry a vyznání musí pramenit z naprosté odpovědnosti vůči Pánu.⁶³

Bratr emeritní biskup Štěpán Klásek se pozastavil nad problémem úbytku věřících a duchovních v náboženských obcích. S ohledem na nastávající situaci vidí řešení ve větším zapojení vzdělaných laiků. Za důležité považuje i větší zapojení do ekumenické spolupráce, např. formou různých společných setkávání, dále setkávání mezi jednotlivými náboženskými obcemi, které by mělo sloužit jako zdroj vzájemné inspirace a podpory a jako prevence profesního a osobního vyhoření.⁶⁴

Duchovní Marek Feigl a sestra farářka Jana Šmerdová Koulová se zamýšleli nad aktuálními problémy duchovenské praxe. Bratr Feigl zmiňoval rozpornosti různých rolí, které duchovní ve své práci plní, a upozornil, že ve všech těchto rolích nepřestává být především farářem. Je otázkou, jak se přizpůsobovat nebo naopak nepřizpůsobovat okolnímu světu, zda-li být zdrženlivý nebo neutrální v otázkách hlásání své pravdy.

⁶³ NOVÁK, Tomáš. *Duchovenská služba a její rozměr a charakter*. In.: Český zápas. Týdeník Církve československé husitské. Praha: Ústřední rada Církve československé husitské. 2023. Ročník 103, číslo 47, s. 1-3.

⁶⁴ Tamtéž, s. 1-3.

Zároveň se nesvazovat přílišným očekáváním od svého okolí, ale věnovat se především poctivé církevní práci. Lidé kolem nás se v čase mění a obvyklá humanisticko-osvícenská reflexe člověka neodpovídá již současnému člověku a potřebám dnešní doby. Duchovní potom nejsou vzděláni v oblasti pochopení poruch osobnosti, porozumění depresi, a nebo i pochopení sexuality taktéž neodpovídá dnešní době. Sestra farářka potom hovořila o každodenní farářské práci, jako důležité vidí angažování se i v neduchovní sféře, která podle ní přináší kladnou odezvu.⁶⁵

Pozitivním výstupem teologického semináře je stanovení otázek pro další diskuzi o proměně současné duchovenské služby. Otázky směřují k definici aktuálního poslání církve v současné společnosti, uplatňování svobody učení a vyznání v liturgické praxi a s tím související závaznosti liturgických předpisů pro službu duchovního. V otázkách duchovní správy v náboženských obcích je potom třeba hledat úlohu vikariátních konfrencí, jejich smyslu a konkrétní náplně, stanovit hranice role duchovního v církevním společenství a ve společnosti, a aktualizovat, jaké konkrétní aktivity je možné v náboženských obcích uskutečňovat.⁶⁶

1.5 Stav duchovních v Pražské diecézi Církve československé husitské

Dobrou představu o působení Pražské diecéze Církve československé husitské a o lidech, kteří při duchovenské správě spolupracují, nabízí publikace „*Život křesťanů husitského vyznání v Pražské diecézi CČSH*“, která je vlastně ročenkou Pražské diecéze CČSH. Reflektuje však situaci k roku 2013.⁶⁷

---

⁶⁵ NOVÁK, Tomáš. *Duchovenská služba a její rozměr a charakter*. In.: In.: Český zápas. Týdeník Církve československé husitské. Praha: Ústřední rada Církve československé husitské. 2023. Ročník 103, číslo 48, s. 3.

⁶⁶ Tamtéž, s. 3.

⁶⁷ Pozn.: BOHATOVÁ, Milena a ILKOVÁ, Věra. *Život křesťanů husitského vyznání v Pražské diecézi Církve československé husitské*. Praha: Pražská diecéze Církve československé husitské, 2013. 232 s.

Dle výkazů hospodářské správy v současné době ve 107 náboženských obcích působí 64 farářů a 8 jáhnů, kteří mají v duchovní správě nižší desítky tisíc členů náboženských obcí. Statisticky tak průměrně jeden duchovní pečuje o nižší stovky osob, které osobně zná. Mezi jednotlivými obcemi, tak i mezi jednotlivými vikariáty (regiony) jsou však velké rozdíly. Ač se trend úbytku věřících postupně snižuje, stále se tento nepříznivý jev nedaří zastavit. Z demografického hlediska je taktéž zajímavé, že nadpoloviční většina členů náboženských obcí je starší 60-ti let. Zastavit postupný úbytek členů a oslovit mladou generaci je jednou z výzev současného duchovenského sboru.⁶⁸

1.6 Motivace duchovních

Teorie motivace, tedy proces utváření motivace, kterým se vysvětluje, proč lidé vyvíjejí úsilí konkrétním směrem k vytváření určitých hodnot, resp. popis toho, co může zaměstnavatel udělat pro to, aby zaměstnanec vyvinul úsilí pro splnění pracovních úkolů a současně došlo k uspokojení jeho potřeb, je samostatnou vědeckou disciplínou.⁶⁹

Duchovenská služba je velmi specifické povolání, ale jako každá jiná profese, i duchovní plní uložené povinnosti a respektuje vztah služební podřízenosti. Duchovní služba však není pouhým zaměstnáním, je chápána jako výsada služby člověka Kristu (1 Pt 5, 2-3), a církvi, která je jeho tělem (Ef 1, 22-23). Duchovní má dle Řádu duchovenské služby „*právo na duchovní a modlitební podporu církve, pastorační péči biskupů pro sebe a svou rodinu*“.⁷⁰

Pražská diecéze CČSH má vypracovanou „*Metodiku hodnocení zaměstnanců Pražské diecéze CČSH*“, kterou používá od roku 2014. Tato metodika stanovuje jednou ročně vykonat tzv. „*pastoračně-vizitační pohovor*“ se služebně nadřízeným pracovníkem.

⁶⁸ Výkazy duchovenské správy. Pražská diecéze CČSH. 2023.

⁶⁹ Pozn.: K tomuto tématu viz. např.: ARMSTRONG, Michael. *Personální management*. Praha: Grada, 1999.

⁷⁰ BUTTA, Tomáš. *Duchovenská služba v Církvi československé husitské*, s. 67.

Tyto rozhovory mají tři fáze. V období prosinec – polovina ledna dochází ke zhodnocení uplynulého roku a stanovení osobních cílů do následujícího roku, v období květen – polovina června kontrolní hodnocení, kdy lze tyto cíle upřesnit, případně revidovat s ohledem na aktuální situaci a v období říjen – polovina listopadu probíhá vyhodnocení stanovených cílů. Na základě těchto vyhodnocení dojde k vypracování nových mzdových výměrů, které prostřednictvím personálního oddělení diecéze schvaluje prezídium diecézní rady.⁷¹

Zaměstnanec si úkoly v jednotlivých oblastech stanovuje sám. Oblasti úkolů kopírují běžnou agendu duchovního v životě náboženské obce (nad rámec liturgických povinností duchovenská služba např. v zařízeních sociálních služeb, návštěvy nemocných; kulturní činnost – např. biblické hodiny, ale i výuka ve školách a přednášky pro širokou veřejnost; spolupráce se státním a neziskovým sektorem; řešení ekonomické situace náboženské obce, investice do oprav a zhodnocování nemovitého majetku obce; vlastní vzdělávání). Se zaměstnanci ustanovenými při náboženských obcích vykonávají pastoračně vizitační pohovory vikáři (se zaměstnanci odborů vedoucí odborů), s vikáři potom biskup stejně jako s vedoucími jednotlivých odborů. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že zaměstnanec se aktivně podílí na plánování své práce a má možnost ovlivnit výši svého výdělku na základě své další činnosti pro obec a církev.⁷²

1.7 Odměňování duchovních v roce 2023

Výše základních mezd pro jednotlivé kategorie duchovních se řídí mzdovým předpisem pro daný kalendářní rok. Pro zaměstnance diecéze její výši stanovuje Diecézní rada. Na rok 2023 je pro funkci duchovního – jáhna stanovena hrubá mzda v rozmezí

---

⁷¹ *Metodika hodnocení zaměstnanců Pražské diecéze CČSH*. Personální odbor Pražské diecéze CČSH. 2014.

⁷² Tamtéž.

17 900 Kč – 19 500 Kč. Pro duchovního – kněze (nebo církevního administrativního odborného pracovníka diecézních a ústředních orgánů) ve výši 19 700 Kč – 21 400 Kč a pro duchovního – faráře (nebo vedoucího církevního administrativního odborného pracovníka diecézních nebo ústředních orgánů) ve výši 21 800 Kč – 23 700 Kč.⁷³

Máme-li si udělat obrázek o tom, zda je odměna za duchovenskou službu dostatečná či nikoliv, nabízí se srovnání s daty, která čtyřikrát ročně zveřejňuje Český statistický úřad – průměrné hrubé měsíční mzdy dle jednotlivých odvětví. V době sepisování této práce však s ohledem na velmi výraznou hodnotu inflace (míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen (za posledních 12 měsíců), činila v září 2023 hodnotu 12,7%).⁷⁴ Průměrná mzda v ČR ve druhém čtvrtletí 2023 vzrostla oproti stejnému období roku 2022 o 7,7%, avšak s ohledem na výši inflace reálně klesla o 3,1%. Průměrná mzda činila 43 193 Kč, medián mezd potom činil 36 816 Kč.⁷⁵

Pokud bychom měli srovnat základní mzdu dle „Mzdového předpisu Pražské diecéze CČSH“ pro rok 2023 s průměrnou mzdou v ČR, případně s průměrnou hrubou mzdou v obdobném odvětví (pro srovnání zvoleny kulturní, zábavní a rekreační činnosti), kde je průměrná mzda ke sledovanému období ve výši 36 600 Kč, dochází autor ke zjištění, že aktuální výše odměny duchovního za jeho službu odpovídá přibližně dvěma třetinám průměrné mzdy ve veřejném sektoru a srovnatelné profesi.⁷⁶

---

⁷³ *Mzdový předpis Pražské diecéze pro kalendářní rok 2023*. Personální odbor Pražské diecéze CČSH. 2023.

⁷⁴ https://www.czso.cz/csu/czso/inflace_spotrebitelske_ceny [cit. 23.10.2023].

⁷⁵ <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-2-ctvrtleti-2023> [cit. 23.10.2023].

⁷⁶ Tamtéž.

1.8 Majetkové vypořádání státu s církvemi a možný budoucí vliv na duchovenskou službu

Do roku 2012 financovalo platy duchovních Ministerstvo kultury na základě zákona č. 218/1949 Sb., O hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, ve znění pozdějších předpisů. K 1. 1. 2013 vstoupil v účinnost zákon č. 428/2012 Sb., O majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, který ukončil do té doby praktikovaný model financování. Zákon dle §15 přiznal církvím a náboženským společnostem po dobu 30 let finanční náhradu (po dobu prvních tří let v plné výši a následně každý rok o 5% nižší) a dle §17 po dobu 17 let (tzv. přechodné období) příspěvek na podporu činnosti. Církev a náboženské společnosti a jejich právnické osoby mají dále stejné možnosti financování jako jiné fyzické a právnické osoby od orgánů spravujících veřejné rozpočty v oblastech školství, opravy a údržby památek a v charitativní, sociální a zdravotnické péči.⁷⁷

Církev československá husitská ustanovila již v roce 2011 hospodářskou komisi, v níž jsou paritně zastoupeny všechny diecéze a která se zabývá budoucím ekonomickým zajištěním církve v nových podmínkách. Přiznaná náhrada byla dle dojednaného klíče rozdělena jednotlivým diecézím, které z ní mají zajistit prostředky na platy duchovních. V roce 2023 potom Ústřední rada přijala doporučení ke zhodnocení majetku (nákup nemovitostí ke zhodnocení, investice do vlastního majetku k jeho zhodnocení, sociální projekty, případně konzervativní investiční strategie). Množství finančních prostředků je v roce 2023 na 60% částky, která byla vyplacena v roce 2015. Celkem se jedná o 68 683 200 Kč. Do roku 2030 se církev musí připravit na to, že financování od státu bude zastaveno úplně. Kromě zajištění platů duchovních, na kterých se budou muset pravděpodobně podílet i jednotlivé náboženské obce, je potřeba myslet i na opravy a udržování objektů v majetku církve, ať již jsou to objekty sloužící pro liturgickou praxi

⁷⁷ <https://mkcr.cz/financovani-cs-34> [cit. 25.10.2023].

nebo slouží k investicím nebo k sociální a charitativní činnosti. V praxi již dnes duchovní vykonávají správu ve více náboženských obcích a do budoucna se předpokládá, že budou duchovní svoji činnost vykonávat v kombinaci s jiným zaměstnáním (ať již uvnitř církve nebo navenek), a nebo budou působit externě.⁷⁸

Zajímavým příspěvkem k tématu budoucího zabezpečení církve s ohledem na možnosti vlastního financování je práce Evy Mlezivové z roku 2016. Práce poskytuje shrnutí možností, jak zabezpečit financování církve tak, aby duchovní a správci církve za svou práci mohli obdržet nadále spravedlivou mzdu, avšak s přihlédnutím k tomu, aby ve svém snažení církev nerezignovala na svou sociální a charitativní funkci. Práce reflektuje také v té době aktuální projekty a zabývá se jejich další udržitelností.⁷⁹

---

⁷⁸ BUTTA, Tomáš. *Nesnadná cesta k ekonomické soběstačnosti církve*. In.: Český zápas. Týdeník Církve československé husitské. Praha: Ústřední rada Církve československé husitské. 2023. Ročník 103, číslo 42, s. 1-3.

⁷⁹ MLEZIVOVÁ, Eva. *VEŘEJNÉ A CÍRKEVNÍ PRÁVO PŘI HOSPODÁŘSKÉ A SOCIÁLNÍ ČINNOSTI CČSH PO PŘIJETÍ ZÁKONA Č. 428/2012 SB. O MAJETKOVÉM VYROVNÁNÍ S CÍRKEVEMI A NÁBOŽENSKÝMI SPOLEČNOSTMI*. Praha: Vysoká škola zdravotnictví a sociální práce sv. Alžbety, detašované pracoviště Praha, 2016.

2. Praktická část

2.1 Hlavní a dílčí cíle výzkumu

Cílem výzkumu bylo popsat, jak vnímají duchovní Pražské diecéze Církve československé husitské svou službu v konkrétní náboženské obci nebo na konkrétním místě, kde jsou do služby ustanoveni. Dílčím cílem je zjistit, jak jsou ve své službě spokojeni, s jakými se potkávají překážkami a zda-li a případně jak si svou službu představují do budoucna.

Autor provedl výzkum v rámci Pražské diecéze CČSH, ve které je sám zaměstnancem ve služebním poměru již 15 let, a to ve funkci kazatele v administrativě při kulturně vzdělávacím odboru diecézní rady. Zkoumané prostředí tak důvěrně zná a pro toto téma má osobní i profesní zaujetí.

2.2 Metodika zpracování výzkumu

Autor pro zpracování výzkumu použil metodu **fenomenologického zkoumání**, kterou považuje pro získání relevantních dat v tomto ohledu za nejvhodnější. Základem této metody je *popsat a analyzovat prožitou zkušenost*. Výzkumník při této kvalitativní metodě vstupuje do vnitřního světa jednotlivce a snaží se o porozumění významů sdělení. Získaná data se průběžně analyzují. Snahou je extrahovat *esenci sdělení* nebo *prožité zkušenosti* tak, aby byla interpretovatelná.⁸⁰

Specifikem této výzkumné metody je proces stanovení základní výzkumné otázky. Na začátku výzkumu je nutné určit především směr a širší definici zkoumaného fenoménu. Rozhovory jsou částečně strukturované nebo nestrukturované a otázky vždy otevřené. Z jednotlivých setkání se pořizuje elektronický záznam, který slouží jako základní podklad

---

⁸⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, str. 128-129.

a je vhodné si současně pořizovat poznámky. Na základě získaných a postupně analyzovaných dat (k analýze by se mělo přistoupit po každém dílčím rozhovoru) je následně možné formulovat podotázky. Pokud to výzkumník považuje za důležité, a nebo je obtížné data analyzovat, je vhodné přepsané rozhovory s participanty výzkumu dodatečně doplnit např. formou dalšího setkání, případně tyto přepisy zpřístupnit pro doplnění.⁸¹

Fenomenologická analýza má následně čtyři fáze. **Uzávorkování** – výzkumník si zde uvědomuje své představy o zkoumaném fenoménu. Další fází je **intuice** – zde se snažíme pochopit významy prožité zkušenosti a konfrontovat je s fenoménem, který zkoumáme. Následuje **analýza**, kdy výzkumník porovnává jednotlivé segmenty získaných dat, kategorizuje je do jednotlivých témat. Cílem je „*zachytit rozmanitost perspektiv jednotlivých účastníků a synchronizovat data tak, aby zachoval bohatost sdělovaných významů a zkušeností*“⁸². Poslední částí je sepsání **hloubkového popisu**, kdy sumarizujeme významy jednotlivých popisů na celou skupinu jedinců. Tento popis reflektuje všechny získané poznatky a zkušenosti získané během rozhovorů a pozorování.⁸³

2.2.1 Definování výzkumného souboru

Výzkumný vzorek participantů je dán tématem práce. Jsou to duchovní Pražské diecéze CČSH dle Ústavy CČSH – tedy duchovní s jáhenským nebo kněžským svěcením. Pro definování souboru respondentů použil autor metodu postupného určení výběrové struktury, resp. *teoreticky zaměřený výběr*. To znamená, že výzkumník nemá předem stanovený výzkumný vzorek, ani rozsah výběru nemusí být předem zřejmý a ukončení

---

⁸¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 128-129.

⁸² Cit.: *Tamtéž*, str. 129.

⁸³ *Tamtéž*, str. 129.

výběru respondentů nastane v okamžiku, kdy autor již nepředpokládá, že dalšími rozhovory získá nové poznatky.⁸⁴

Jak již bylo zmíněno, hlavním kritériem pro zařazení do výzkumu bylo jáhenské nebo kněžské svěcení v Církvi československé husitské, konkrétně v Pražské diecézi CČSH. S ohledem na jistou zkušenost, která je reflexí ze zaměstnání autora v dané instituci, stanovil autor hranici alespoň pět let ve službě. S ohledem na to, že ve službě je mnoho vysvěcených žen, bylo snahou tento poměr co nejvíce zachovat. Zároveň autor připustil možnost zařadit i duchovního, který v Pražské diecézi již nepůsobí, např. z důvodu, že přijal službu v náboženské obci v jiné diecézi, ale v pražské diecézi před tím působil alespoň 5 let a od jeho odchodu do jiné diecéze neuplynulo více jak jeden kalendářní rok. Tato podmínka nakonec realizována nebyla. Věk účastníků byl stanovený na 30-65 let, tedy duchovní v mladém a středním věku a na začátku období stárnutí.⁸⁵

S ohledem na poměrně malý vzorek duchovních, ze kterého bylo možno vybírat a s přihlédnutím k co největšímu zajištění soukromí přistoupil autor ke dvěma opatřením, jejichž snahou bylo zajištění absolutního soukromí účastníků výzkumu.

Právo na soukromí respondentů – účastníci nejsou v předkládané práci žádným způsobem identifikováni, kromě pohlaví respondenta (tedy autor neuvedl věk, administrativní zařazení, stav nebo funkci v církevní hierarchii). I přes toto opatření však autor vnímá riziko, které by mohlo nastat v případě doslovné interpretace, která může obsahovat jistá vodítka k identifikaci respondenta. Z toho důvodu autor pracoval pouze s digitálním materiálem a se svými poznámkami. Jednotlivé výpovědi se pokusil maximálně odosobnit tak, aby výpověď zároveň neztratila svou relevanci.

Striktní anonimizace získaných dat – autor zaznamenal rozhovory na digitální záznamník s tím, že následně pracoval pouze se svými poznámkami. Digitální záznam není

---

⁸⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 151-152.

⁸⁵ Pozn.: Klasifikace věkové struktury dle WHO.

součástí práce a v kapitole věnující se interpretaci dat použil autor pouze nutné úryvky pro podtržení výsledků výzkumu.

Samozřejmostí bylo zachování etických standardů výzkumu. Tedy získání informovaného souhlasu s výzkumem od všech respondentů. Účastníci výzkumu byli předem informováni o okolnostech výzkumu a i o právu v jakékoli fázi svou účast ukončit. Taktéž byli poučeni o tom, jak bude se získanými daty zacházeno a pro jaký účel slouží.

2.2.2 Metody sběru dat

Zvolená metoda sběru dat – **polostrukturovaný rozhovor** (*též rozhovor pomocí návodu nebo částečně řízený rozhovor*) – stojí na pomezí rozhovoru strukturovaného a nestrukturovaného. Návodem pro řízení rozhovoru jsou otázky nebo témata, která by výzkumník rád probral s respondenty. Výhodou takto řízeného rozhovoru je možnost pružně přizpůsobovat formulace otázek podle aktuální situace a také způsob vedení rozhovoru, který se může u každého respondenta lišit. Některé rozhovory lze realizovat formálněji dle jasné struktury a některé výrazně neformálněji. To pomůže tazateli udržet téma zaměření rozhovoru (pozornost respondenta) a současně uplatnit vlastní perspektivu a zkušenost, kterou ve vztahu ke zkoumanému fenoménu má.⁸⁶

2.2.3 Stanovení okruhů tazatelských otázek

Pro stanovení okruhů tazatelských otázek použil autor jako doplňkovou **metodu zúčastněného pozorování**. Tato metoda je klasickou metodou kvalitativního výzkumu. Popisuje děje nebo účastníky dění, jak a kdy se věci vyskytují a proč. Tuto metodu lze dobře použít v případech, kdy výzkumník je součástí dění, což je i tento případ. Také jsou

---

⁸⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 174-175.

pro aplikaci této metody splněny další podmínky, kdy jev, který se touto metodou zkoumá, není ještě dostatečně prozkoumaný; existují rozdíly mezi pohledy členů a nečlenů sledované skupiny (v tomto případě nemůže člověk, který není součástí sledovaného prostředí, pochopit všechny souvislosti sledované skupiny); a jev není mimo skupinu osob, které jsou součástí výzkumu, přístupný.⁸⁷

Obecný problém zúčastněného pozorování je získat přístup a důvěru ve vztahu s účastníky výzkumu. Taktéž je nutné dobře poznat prostředí, které výzkumník hodlá popisovat. Tento problém však v tomto případě odpadá, neboť autor se v prostředí pohybuje více než 15 let, a dá se tak konstatovat, že je se sledovaným prostředím minimálně obeznámen. Na druhou stranu je zde pochopitelné riziko, že si autor nebude umět zachovat dostatečný odstup. Toto je tedy klíčový aspekt, kterým se autor nesmí nechat ovlivnit.⁸⁸

2.2.4 Přípravná fáze výzkumu

S ohledem na požadavek absolutní otevřenosti zkoumaného vzorku respondentů a s výhodou toho, že autor prostředí, ve kterém provádí výzkum, důvěrně zná, oslovil nejprve duchovní, se kterými jej váže přátelský vztah. Premisa, že tato důvěrná forma vztahu výzkumník – respondent bude ku prospěchu výzkumu, se z větší části potvrdila.

Základní schéma otázek vychází z doporučení pro vedení polostrukturovaného rozhovoru. Autor si stanovil základní téma, sumář okruhů otázek a posléze i vedlejší témata, která autora zajímají. Ty následně uspořádal do logického pořadí tak, aby respondenta pozvolna uvedl do zkoumané problematiky. Nejdůležitější otázky potom zařadil na konec rozhovoru.⁸⁹

---

⁸⁷ HENDL Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 193-196.

⁸⁸ Tamtéž, str. 193-196.

⁸⁹ Tamtéž, str. 175.

V rámci přípravné fáze byly provedeny dva zkušební rozhovory. Každý z těchto rozhovorů trval asi 30 minut a jejich účelem bylo ověřit stanovené okruhy tazatelských otázek, zda-li jsou správně položeny. Tyto dva rozhovory nebyly nahrávány, respondenti byli informováni, že se jedná o cvičné rozhovory a na základě stručné analýzy získaných poznámek došlo posléze k přeformulování některých okruhů tak, aby byly pro respondenty srozumitelnější a rozhovor tak lépe plynul. Premisa, že důvěrná vazba mezi autorem výzkumu a dotazovanými respondenty bude přínosem pro získání dat, se potvrdila. Vzájemnou důvěru mezi výzkumníkem a respondentem považuje autor za zásadní.

Jednou z možných překážek, kterou musel vzít autor v úvahu, je i kolegiální vztah mezi účastníky výzkumu, resp. vztahu výzkumník – zkoumaná osoba. Fakt, že autor výzkumu je sám zaměstnancem diecéze, vyřešil autor tím, že striktně anonymizoval získaná data. V tomto ohledu se však autor nesetkal s otevřeným vyslovením nedůvěry a jeden nerealizovaný výzkumný rozhovor se nerealizoval z jiného důvodu. Více k této části v kapitole 2.2.5.

Během cvičných rozhovorů současně došlo k ověření, jaké prostředí bude vhodnější pro realizaci rozhovorů. Jeden z rozhovorů byl realizován v kavárně a jeden v prostoru, kde respondent nejčastěji vykonává svou práci. Dle předpokladů se potvrdilo, že druhé zmiňované prostředí je neformálnější a respondent odpovídal výrazně otevřeněji. Toto zjištění však není překvapivé, jen došlo k ověření skutečnosti, která se dala předpokládat.

Jak již bylo naznačeno v předchozích kapitolách, autor v rámci přípravné fáze výzkumu stanovil vstupní soubor osmi otázek, které v rámci testovacích rozhovorů podrobil základní analýze. Smyslem bylo odstoupit od osobního zaujetí a snažit se pochopit význam sdělení. S ohledem na tento výstup autor přeformuloval některé otázky tak, aby lépe vystihovaly fenomén, který chce zkoumat. Z celkem osmi otázek dvě vedly

respondenty mimo zkoumané téma a jedna byla návodná. Přeformulováním vzniklo deset tazatelských otázek označených jako „TO“ a pořadovým číslem. Otázky jsou uvedeny tak, jak zazněly v rozhovorech, a součástí jsou i doplňkové otázky v rámci vybrané metodiky. Stanovené otázky vycházejí ze zpracované teoretické části a odkazují na ni.

TO 1 *Pamatuješ si na okamžik, kdy v tobě uzrálo rozhodnutí věnovat se duchovenské službě, a můžeš říci, jak toto rozhodnutí ovlivnilo tvůj život?*

První otázka měla za účel uvést respondenta do tématu rozhovoru. Pokud na ni respondent odpoví, dá se uvažovat o tom, že další rozhovor bude již realizován v osobnější rovině. Autor si kladl otázku, zda je tento dotaz vůbec nutný, případně v jaké fázi rozhovoru jej použít. Nabízí se samozřejmě závěr rozhovoru. Nakonec se rozhodl ji zařadit do samotného úvodu. Také to bylo pro autora úvodním testem, jakou může očekávat vstřícnost a otevřenost v komunikaci s respondentem.

Předpokladem bylo, že u duchovních, kteří pocházejí z „farářských“ rodin, je motivací příklad rodinného prostředí. Praktická teologie taktéž pracuje s pojmem *vokace* ke službě, která pochází buď z nitra člověka (osobní povolání) nebo je vnější (eklesiální). Snahou autora je zjistit, jak toto povolání ke službě na člověka působí a v jaké konkrétní situaci nebo životní etapě se respondent pro duchovenskou službu rozhodl.

TO 2 *Hlavní náplní služby je ta liturgická (učitelská, pastýřská), můžeš říci kromě bohoslužeb a vysluhování svátostí – jaký vnímáš, že je největší přínos tvé služby pro tvoji obec?*

Duchovní služba je mnohvrstevná a dá se říci, že každá její část má velký význam (viz. kapitola 1.3.3). Nejviditelnějším znakem je však právě sloužení liturgie (bohoslužba).

Vyučovat může pedagog, pro sociální službu je kvalifikovaný sociální pracovník, útěchu dokáže poskytnout psycholog. V duchovní službě však všechny tyto činnosti dostávají jiný rozměr. Požadavky na duchovního jsou však - s ohledem na uvedený záběr činností - obrovské. Účelem otázky je zjistit, která z aktivit duchovního (viděno perspektivou duchovního) je nejvíce přínosná pro společenství.

TO 3 *Jak si myslíš že tě při tvé práci vnímají lidé „mimo církve“ a stalo se někdy, že by tě to ve tvé práci omezovalo?*

Při své činnosti jáhni a kněží vstupují do rodin svých farníků, do škol, domovů sociálních služeb, nemocnic, jednají s úřady státní správy. Je otázkou, zda-li se v rámci své služby setkávají s předsudky, nebo zda-li je přístup v těchto situacích striktně profesionální. A jak se případně s předsudky vyrovnávají.

TO 4 *Byla pro tvou službu dostatečná příprava v rámci studia a případně co jsi pro svou službu musel(a) načerpat až praxí?*

Duchovní jsou pro svou službu připravováni v rámci jednooborového studia husitské teologie na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy. Aktuální studijní plán kromě plného kompendia teologických předmětů: systematické (dogmatické) teologie, církevních dějin (práva), biblistiky (biblických jazyků) a praktické teologie (katechetiky) nenabízí např. přednášky k psychologii, sociální politice státu, sociálním službám, nebo třeba ke krizové intervenci. Ač je součástí studia praxe v náboženských obcích, je otázkou, za jak dlouho o sobě může duchovní říci, že si je při výkonu své práce jistý. Jak by tedy měla podle duchovních vypadat praktická příprava pro výkon budoucího povolání.

TO 5 *Považuješ pro svou službu důležité další sebevzdělání, a pokud ano, v jaké oblasti lidské činnosti?*

Tato otázka navazuje na otázku přecházející. Duchovní, který si ve službě postupně osvojuje praktické činnosti, které jsou důležité pro výkon jeho povolání, aktuálně nemá nastavený žádný plán dalšího (sebe)vzdělávání. V některých oborech lidské činnosti je však takový plán povinný a většinou je spojený s kariéřním řádem. Duchovní v pražské diecézi může v rámci své činnosti pracovat v rámci odborů nebo kandidovat do diecézních nebo celocírkevních orgánů, avšak o klasickém kariéřním řádu se hovořit nedá. Je to však specifikum duchovenské služby a tedy pravidla, která platí pro ostatní profese, se v tomto případě nemohou aplikovat. Otázkou tedy je, zda duchovní jsou ochotni se sami vzdělávat, a nebo zda-li takový postup očekávají od svých nadřízených. A pokud ano, zda za to očekávají nějaké hmotné výhody.

TO 6 *Pracuje tvůj nadřízený dostatečně s tvou motivací? Cítíš se ve své práci podporován(a)?*

Otázka motivace souvisí s otázkou výběru povolání. Autor pracuje s premisou, že duchovenská služba je natolik specifické povolání, že motivace přichází skrze víru a osobní pohnutky ke službě. Přesto i duchovnímu může hrozit syndrom vyhoření nebo může být demotivovaný v souvislosti s např. neuspokojivou situací v jeho náboženské obci osobní, a nebo v případě duchovních v CČSH, kteří přijali svátost manželství, i neuspokojivá situace v oblasti rodinné.

TO 7 *Cítíš se za svou práci dostatečně ohodnocen(a)?*

V této otázce není záměrně použita formulace *finančně ohodnocen*. I vlastní ohodnocení mohou jednotliví duchovní vnímat rozdílně. Účelem je poskytnout náhled na to, jak duchovní uvažují v rovině vlastního ohodnocení a co osobně považují za důležité.

TO 8 *Jak vnímáš situaci ohledně majetkového vyrovnání státu v církvemi. Cítíš se nastalou situací ohrožený(a)?*

Rok 2012 přinesl zákonem č. 428/2012 Sb. O majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů definitivní rozuzlení společenské diskuze na téma vrácení zabaveného církevního majetku, resp. vyplacení kompenzací za majetek nenavrácený. Součástí této dohody bylo i postupné snižování plateb na mzdy duchovních. Každým rokem tedy musí jednotlivé církve a náboženské společnosti zajišťovat prostředky na mzdy z vlastního hospodaření. Toto téma nadále v církvi rezonuje a s ubývajícimi platbami od státu se zvyšuje nervozita z toho, zda Pražská diecéze CČSH a obecně církev v nastalé situaci obstojí.

TO 9 *V čem spatřuješ pro sebe největší výhodu svého zaměstnání?*

Duchovenská služba je různorodá a na duchovní klade velké nároky. V čem si duchovní představují, že má pro ně jejich povolání největší výhody a obecně co za výhodu vlastně považují.

TO 10 Co tě na tvé práci nejvíce těší a jak si představuješ svou službu do budoucna?

Poslední otázkou chce autor zjistit, jak vnímá participant výzkumu svou službu v budoucí perspektivě, jaká má očekávání. Kde sám sebe, případně svou službu nebo církve vidí v budoucnosti. Toto téma vnímá autor jako stěžejní.

2.2.5 Sběr dat

Samotný sběr dat proběhl v časovém období červen – říjen 2023. Vytipování respondenti byli v první fázi dle možností kontaktováni telefonicky nebo osobně. Po prvním kontaktu proběhla úvodní schůzka, na které byli respondenti seznámeni s cíli výzkumu a s okruhy otázek. Pokud respondent s výzkumem souhlasil, proběhl samotný rozhovor.

Celkem bylo vytipováno osm respondentů. Dva respondenti sloužili jako zkušební vzorek, na kterém si chtěl autor ověřit techniku kladení otázek a prostředí, ve kterém bude sběr dat probíhat. Jeden respondent byl z výzkumu vyřazen. Při tomto rozhovoru získal autor subjektivní pocit, že vzájemná důvěra není dostatečná pro získání relevantních dat. Po vzájemné dohodě nebyl výzkum dokončen a zaznamenaná data byla smazána. Celkem bylo nakonec realizováno pět rozhovorů.

Rozhovory probíhaly v prostředí, ve kterém participant pracují. Pro rozhovory byly tedy zvoleny kanceláře, farní úřady, modlitebny. Atmosféra rozhovorů byla velmi uvolněná, s odpovědí na žádnou otázku neměl žádný s dotazovaných duchovních problém. Místy se rozhovory ubíraly mimo stanovené otázky, v těch případech autor vždy nechal dokončit myšlenky, případně dokončil konverzaci na dané téma a následně opět pokračoval v rámci uvedených otázek. Jednotlivé rozhovory trvaly průměrně 45 minut, nejdelší mírně

přes jednu hodinu. Celkem tedy byly zaznamenány necelé čtyři hodiny rozhovorů, které mohly být použity. Získaná data byla analyzována na základě informovaného souhlasu jednotlivých účastníků a po zpracování byla smazána.

Zvolená metodologie výzkumu a způsob vedení rozhovorů byl podle názoru zvolen dobře, což se projevilo i na bezproblémovém sběru dat. U dvou respondentů byla v jisté části výzkumu znát jistá nervozita, nicméně žádný z respondentů nežádal rozhovor přerušit nebo ukončit. Kladení otázek, doprovodných otázek a následující odpovědi měly plynulý průběh. Po zodpovězení jednotlivých otázek ve většině případů následovala diskuze, která již souvisela z daným výzkumem jen okrajově a nebyla z pochopitelných důvodů zaznamenávána. Autor si však z této diskuze opatřil poznámky, které použil jako vodítko, jak interpretovat některé odpovědi. I s ohledem na množství poměrně osobních otázek je třeba konstatovat, že se žádný z respondentů na otázku nezdráhal odpovědět. Na překážku nebyla ani skutečnost, že rozhovor byl zaznamenáván. V jednom případě bylo vidět, že se respondent v určitých chvílích, kdy odpovídal k podstatě zkoumaného fenoménu, díval na zapnutý diktafon. I v tomto případě však rozhovor plynul poměrně plynule a bez dlouhého přemýšlení. Získaná data tak mohla být použita.

Pro zpracování dat použil autor metodu **selektivního protokolu**. Získaný materiál byl směsí různorodých výpovědí. Jednak měl autor k dispozici odpovědi na otázky, které byly v určité míře obohaceny následnou diskuzí okolo jednotlivých témat, a současně mohl použít i poznámky z pozorování, které popisují především poznatky k tomu, jak jednotliví respondenti odpovídali na otázky. Poznámky se týkají konkrétních situací – jak moc se zdáli být při rozhovoru uvolnění, zda-li odpovídali na otázky spontánně, a nebo zda-li se zamýšleli nad správnou odpovědí. Někteří respondenti sami otevírali další témata nebo se snažili diskutovat. Smyslem metody selektivního protokolu bylo vybrat pouze ty části výpovědi, které se výzkumníkovi zdály nejdůležitější, a s těmi pracovat.⁹⁰

---

⁹⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 209.

2.2.6 Analýza získaných dat

Fenomenologická interpretace se zaměřuje na osobní zkušenost. Je třeba používat jazyk, který je jednotlivým subjektům srozumitelný, bez složitých teoretických konstruktů. Je třeba si uvědomit osobní zkušenost autora (v této fázi osobní pracovní zkušenost a osobní zaujetí pro popis problematiky) a tyto aspekty vyloučit. Základním usilováním je vystihnout základních významů zkoumané zkušenosti. Pro získání samotné esence zkušenosti subjektu zkoumání je třeba především trpělivě naslouchat, pozorovat a vytvářet empatické spojení s respondentem.⁹¹

V polostrukturovaných rozhovorech s částečně otevřenými otázkami autor zkoumal konkrétní zkušenosti a prožitky. Tak se snažil dosáhnout maximálního možného množství dat k popisu dané problematiky. Úkolem bylo najít společné rysy u několika respondentů a z nich složit obraz prožívaných zkušeností. Smyslem tohoto výzkumu bylo porozumět pohnutkám duchovních pro kněžskou službu a zodpovědět na otázky, jak duchovní svou službu vnímají a jak vnímají její (svou) budoucnost.

Analýza jednotlivých rozhovorů probíhala postupně. Po každém dílčím rozhovoru došlo během poslechu zvukového záznamu k přepsání částí, které autorovi přišly zajímavé (relevantní) s ohledem na zadané téma. Současně s přepisem částí rozhovorů zaznamenal autor i poznámky z následné diskuze a analýzu i sepsané poznámky využil k příštím rozhovorům.

V rámci sumarizace autor všechny výpovědi přepsal a následně je znovu analyzoval ve snaze dospět k základním významům prožívaných zkušeností tak, aby mohl dané výsledky interpretovat do závěrečné zprávy a formulovat případná doporučení pro praxi.

Texty uvedené v závorkách jsou výslovné výpovědi respondentů. Jsou použité jen části, ve kterých autor našel spojitosti s výzkumnými otázkami, jsou pro výzkum práce

---

⁹¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, str. 267.

zásadní, a nebo je autor vnímá jako zajímavost, kterou je záhodno uvést. Dále autor vyloučil i některé expresivní výrazy nebo názory, které by vedly k identifikaci respondenta, neboť k tomu se autor zavázal.

TO 1 *„Pamatuješ si na okamžik, kdy v tobě uzrálo rozhodnutí věnovat se duchovenské službě, a můžeš říci, jak toto rozhodnutí ovlivnilo tvůj život?“*

V rámci odpovědí na tuto otázku respondenti ve většině případů odpovídali, že důležitým mezníkem pro ně bylo studium teologie *„Měla jsem příklad v rodině“, „definitivní rozhodnutí ve mně uzrálo až při studiu“, „teologie mě zajímala“, „klíčové pro mě bylo studium“, „ve škole jsem definitivně pochopil, že to /duchovenskou službu/ chci dělat“, „původně jsem v církvi jen pomáhal, ale posléze jsem šel studovat a tam jsem pochopil, že to tak má být“.*

Kromě studia také respondenti uvádějí touhu pracovat s lidmi. *„Dělala jsem vždycky s lidmi, ale cítila jsem, že mi tam chybí ta spiritualita“, „chtěla jsem být s lidmi“, „dávat naději a možnost povzbuzovat“, „dávat naději a povzbuzovat“, „být s lidmi“.*

U otázky na to, co rozhodnutí věnovat se duchovenské službě znamenalo pro další život respondenta, se odpovědi také mnoho nelišily. *„Otočilo mi to život na ruby“, „jsem mnohem uvolněnější“, „oprostilo mě to od strachu“.*

TO 2 *Hlavní náplní služby je ta liturgická (učitelská, pastýřská), můžeš říci – kromě bohoslužeb a vysluhování svátostí – jaký vnímáš, že je největší přínos tvé služby pro tvoji obec?*

Jeden z aspektů služby, který někteří respondenti uvádějí, je *„otevírání témat“, „diskuze“,* což se v tomto případě v kontextu dá vyložit jako pastýřské vedení. Jeden

z respondentů uvedl že „...se to blíží vykonávání terapeutické služby“, a nebo „jsme tu pro všechny hledající“.

Všichni respondenti shodně vypověděli, že jako důležité vnímají „být pro lidi“, „hovořit s lidmi“, „mnoho lidí nechodí, ale ti, co přijdou, tak otevírají témata, že bych to ani nečekal“, „lidé hledají...jsme tu pro ně“, „lidé mě aktivně vyhledávají se svými osobními problémy“.

Zároveň více než polovina respondentů uvedla, že nezanedbatelný čas jim zabere správa náboženské obce, která nesouvisí s praktickou duchovenskou činností. Konkrétně správa majetku (údržbářské a rekonstrukční práce), případně správa investičního majetku, který má do budoucna pomoci zabezpečit chod náboženské obce.

TO 3 *Jak si myslíš že tě při tvé práci vnímají lidé „z venku“ a stalo se někdy, že by tě to ve tvé práci omezovalo?*

Nikdo z respondentů nevyslovil explicitně negativní zkušenost až na jeden případ, týkající se vyučování náboženství ve škole, kdy vedení školy nesouhlasilo s působením duchovního.

Respondenti uváděli pojmy jako „cítím respekt“, „vyhledávají mě i lidé, od kterých bych to nečekal“, „s předsudky se nesetkávám“, „předsudky mě neomezují“.

TO 4 *Byla pro tvoji službu dostatečná příprava v rámci studia a případně co jsi pro svou službu musel(a) načerpat až praxí?*

Většina respondentů hodnotila přínos studia kladně slovy „určitě bylo“, „je to základ“, „základy dané studiem byly dostačující...ale připravovala jsem se za běhu“, „studium bylo O.K.“, ale také „na školu jsem šel již rozhodnutý“. Ohledně připravenosti

ke službě bezprostředně po studiu již tak jednoznačné odpovědi nebyly. „*Studium je teorie, důležité věci jsem zažila až praxí a také mi pomohli lidé v obci*“, „*inspiroval jsem se staršími*“, „*dovednosti se pak dostavily až v praxi*“, „*praktické zkušenosti jsem čerpala od starších duchovních a také na teologických konferencích*“, „*načerpát praxi od starších kolegů jako pomocný duchovní*“.

TO 5 *Považuješ pro svou službu důležité další sebevzdělání a pokud ano, v jaké oblasti lidské činnosti?*

Ve všech případech účastníci odpověděli kladně, stejně tak motivace dalšího vzdělání vždy souvisela se zlepšením jejich služby, konkrétně pomoci lidem.

Zmiňované obory lidské činnosti jsou následující: pedagogika (katechetika – je v tomto případě brána jako stejná disciplína – tedy zde je motivace ji absolvovat stejná) a sociální práce (ve všech případech), terapeutický výcvik, supervize. Naopak v teologických disciplínách byly odpovědi spíše negativní.

TO 6 *Pracuje tvůj nadřízený dostatečně s tvou motivací? Cítíš se ve své práci podporován(a)?*

Snahu o pozitivní motivaci vnímají všichni duchovní. „*Snází se, ale není to stoprocentní...asi by měla být i motivace finanční*“, „*máme řády, ale chtělo by to více se zajímat, zda-li jsou duchovní ve své službě spokojeni*“, „*motivaci (od nadřízených) necítím, ale na druhou stranu vždy, když požádám o pomoc, tak ji dostanu*“, „*nestalo se mi za mojí službu, že by někdo přišel na kontrolu, jen se třeba podívat, zkontrolovat, jestli je všechno v pořádku*“, „*bratr biskup by měl více navštěvovat náboženské obce*“, „*cítím spíše, že je nedostatečná, mám pocit, že se vlastně nikdo moc nezajímá*“.

TO 7 *Cítíš se za svou práci dostatečně ohodnocen(a)?*

Výpovědi jednotlivých respondentů jsou (i přes počáteční předpoklad) různorodé. „Pokud se myslí zapláceno, tak to si nemyslím, ale daří se mi skloubit více činností, ale omezuje mě to“, „nemůžu si stěžovat, daří se mi zorganizovat si práci“, „otázka je, co je adekvátní za tu práci“, „duchovní, kteří jsou v důchodu, si stěžovat nemohou, konečně dostávají adekvátní plat a ještě tak mohu podporovat i svou obec, je-li to potřeba“, „rozhodně není, nepokryje to nic navíc, než základní životní potřeby, nemohu tam podporovat své blízké, jak bych si přála“, „asi ano, daří se mi zorganizovat si další práci“.

TO 8 *Jak vnímáš situaci ohledně majetkového vyrovnání státu v církvemi. Cítíš se nastalou situací ohrožený(a)?*

Většina odpovědí byla pozitivních: „Naše obec je v zásadě docela bohatá, umím si představit, že bychom zvládli i podporovat jinou obec“, „o budoucnost se nebojím, pokud to budeme chtít dělat, stejně to budeme dělat i zadarmo“, „obec je soběstačná, vyrovnání беру jako pozitivní krok“, „pokud to (církev, správu církve) zachováme funkční, bude to v pohodě“. V menších obcích, ve kterých není možnost pronájmů nebo nemají dostatek členů: „jsem přesvědčena, že to nezvládneme, hlavně v malých obcích“, „nevidím to pozitivně“.

TO 9 *V čem spatřuješ pro sebe největší výhodu svého zaměstnání?*

V rámci výhod uvádějí duchovní nejčastěji „Svoboda, autonomie“. Dále: „Mohu si práci organizovat, kdy chci a jak chci“, „mohu pracovat, kdy potřebuji“, „jednotlivé aktivity – pracovní i mimopracovní si mohu organizovat dle možností“, „práce s různými

skupinami lidí, ale je nutné to kombinovat, jako prevence vyhoření“. Jednou ze zmiňovaných výhod byla i „odpovědnost“.

TO 10 Co tě na tvé práci nejvíce těší a jak si představuješ svou službu do budoucna?

Nejčastěji zmiňovaným pozitivem (potěšením z práce) je: „Pochvala, pochvala od lidí“, „odezva“, dále duchovní zmiňují: „Když náboženská obec ožije“, „když lidé září a vzájemně si vyměňujeme energii“, „i když se mi někdy nechce, tak se tou službou nabiji“, „pozitivní prostředí“, „možnost pozorovat život od narození (křtu) až do smrti“, „hezky funguje komunita, lidé už mi sami chodí“.

V otázce, jak si respondenti představují svou službu do budoucna, jsou převažující výpovědi následující: „Představuji si, že budeme muset být mnohem více samostatní“, „budeme muset investovat do lidí i nemovitostí“, „jsme tu pro lidi, pokud nebudou sami chodit, budou si muset pomoci sami“, „nemusela by se (služba) měnit“, „bude to v pohodě“, „empatie dělá zázraky“, „dřív lidé chodili okolo a zastavovali se, ale teď už moc nechodí“, „je možné, že lidé nechodí proto, že mají málo času“.

Současně spontánně navrhuji i možnosti, jak službu „aktivně“ změnit: „Musíme sbory aktivně proměnit, aby to u nás žilo“, „vyjadřovat se k aktuálním tématům“, „sociální projekty“, nebo „sociálně – komunitní projekty“, „musíme být více s lidmi“, „musíme podporovat a proměňovat společnost“.

2.3 Diskuze

Zkoumaný vzorek respondentů byl vybrán náhodně a pro výzkum byla použita metoda *fenomenologického zkoumání*, tedy autor zde analyzuje a popisuje prožitou zkušenost. Cílem nebylo získat „tvrdá data“, jako je tomu např. výzkumem kvantitativním. Tato metoda by sice umožnila získat podstatně větší soubor dat, avšak autor se domnívá, že by taková data byla silně odosobněná. Zvolená metoda autorovi poskytla prostor pro hlubší porozumění zkoumaného fenoménu. V rámci první analýzy se autor musel vyrovnat s faktem, že z hlediska znalosti pracovního prostředí, ve kterém probíhal výzkum, má již částečnou (povrchní) znalost zkoumaného fenoménu, což by jen mohlo ve výzkumné fázi mást (*uzávorkování*).

Praktickou metodou sběru dat byl v tomto případě polostrukturovaný rozhovor. Tato metoda pomohla autorovi dobře navodit uvolněnou atmosféru, která byla důležitá pro osobní výpovědi ve zkoumaných otázkách. Leckteré výpovědi byly velmi osobního charakteru. Tím, jak rozhovor plynul volně mezi jednotlivými tématy, bylo možné na základě následné analýzy odfiltrout konkrétní výpovědi a ty posléze konfrontovat s fenomény, které autora zajímají (*intuice*). Jednotlivé výpovědi byly vcelku rozmanité, avšak v rámci témat došlo poměrně brzy k teoretickému nasycení. Důkladnou analýzou a porovnáním v nich bylo možné nalézt společné rysy, které by se daly interpretovat (analýza). Podporou této metody byly zaznamenány i poznámky k rozhovorům, které v interpretaci nejsou součástí výpovědi, ale osvětlují autorovi situaci, za které k získání konkrétních dat docházelo. Týkají se např.: nálady rozhovoru (zda byla uvolněná nebo v které fázi rozhovoru se respondent nejvíce uvolnil, což je důležité pro ověření získaných dat), na jaké otázky kladl konkrétní respondent největší váhu (např. změny tónu hlasu), nebo naopak jistou ležérnost ve výpovědích. Současně si u některých otázek dělal autor poznámky, jaký má respondent vztah ke konkrétní zkoumané otázce – zda je sám v pozici

nadřízeného, nebo jak je ve službě dlouho, zda slouží ve větším nebo menším městě, jak je jeho obec velká, zda je finančně nezávislá...aj. Tyto poznámky potom zohlednil při závěrečné analýze, kdy zkoumal, zda mohou mít na danou výpověď nějaký vliv (*analýza*).

Pro stanovení tazatelských otázek do rozhovorů použil autor metodu zúčastněného pozorování. Jako aktivní pozorovatel sledované skupiny z profesního hlediska si autor uvědomoval některé souvislosti zkoumaného fenoménu, jako např. způsoby povolání ke službě, souvislosti studia a následné služby, ekonomickou situaci náboženských obcí, strukturu řízení a zásady motivace, aj. Avšak tím, že sám autor není duchovní z pohledu církevních řádů, osobní (detailní) důsledky zkoumaného fenoménu nezná.

Při oslovování respondentů nezaznamenal autor větší problémy. Přispěl k tomu právě i fakt, že prostředí zná a ač výběr byl náhodný, tak ve většině případů byla účast přislíbena velmi vstřícně a jen v jednom případě došlo k sebevyloučení respondenta. K tomu však došlo již před začátkem výzkumu. Jak bylo popsáno výše, rozhovory plynuly velmi dobře a bylo získáno několik hodin audiomateriálu k závěrečné analýze. Přepsány byly potom pouze ty pasáže, ve kterých byla pozorována souvstažnost s okruhem témat. Během prvních rozhovorů došlo k definitivnímu vymezení výzkumné otázky: „**Jak vnímají duchovní Pražské diecéze CČSH svou službu v perspektivě budoucnosti**“.

Po sumarizaci a analýze dat předkládá autor výzkumu následující zjištění: Rozhodnutí věnovat se duchovenské službě může pochopitelně pramenit z rodinného zázemí (i když v případě, kdy rodiče byli oba duchovní, se respondentka původně rozhodovala mezi jinými humanitně zaměřenými povoláními), nicméně většina respondentů uvádí jako svou první nebo původní pracovní zkušenost práci s lidmi. Ve většině případů došlo ve zkoumaném vzorku duchovních k rozhodnutí věnovat se plně

duchovenská službě až v období studia. Zajímavé je to z toho ohledu, že Česká republika je označována za ateistickou zemi, avšak s poměrně vysokou religiozitou, která se projevuje především v osobní spirituální rovině. Vysvětluje se to obecně nechutí Čechů k organizovanému náboženství, což je způsobeno historickou zkušeností. Faktem je, že studium na univerzitě (Husitská teologická fakulta – v oboru jednooborové husitské teologie, nebo v kombinacích), případně na vysoké škole (Vysoká škola zdravotnictva a sociálnej práce sv. Alžbety v Praze – obor Misijní a charitativní práce), má potenciál motivovat člověka ke službě. Stejně všichni respondenti měli ve svém profesním portfoliu zaměstnání zahrnující aktivní práci s lidmi (zařízení sociálních služeb, sociální a komunitní projekty, aj.), nebo deklarovali touhu s lidmi pracovat. Ačkoliv i v době před aktivní duchovenskou službou pracovali v pomáhajících profesích, i tak se k rozhodnutí věnovat se další službě lidem používají explicitní vyjádření typu „převrátilo mi to život na ruby“. Církev československá husitská má více než stoletou tradici na poli bohosloveckého vzdělávání. Církev potřebuje kvalitně vzdělané služebníky a s ohledem na výše uvedené je více než pravděpodobné, že lidem, kteří hledají uplatnění (profesní naplnění) ve službě lidem, má stále co nabídnout.

Duchovní ve službě (hlavní povinností jáhna nebo kněze je vykonávat liturgické (svátostné) a mimosvátostné obřady), má povinnost učit (vzdělávat) a pastýřsky spravovat svou obec. Dále, jak je popsáno v teoretické části práce, pečuje o svěřený majetek, což v současné době, kdy probíhá majtkové vyrovnání státu s církvemi, znamená kromě oprav svěřeného majetku i spravování investičních projektů náboženských obcí. Ne každý duchovní byl pro tuto službu připraven a ne každý je pro ni vybaven i s ohledem na to, že nemalé množství duchovních se nemůže spolehnout na pomoc členů své náboženské obce. Je tedy úkolem diecéze jim v tomto poskytovat účinnou odbornou pomoc. Duchovní pastýřskou službu vnímají svými slovy jako „být pro lidi“, otevírat témata, která běžně lidé v dialogu neotevírají a nabízet jim řešení. Tuto službu potom sami přirovnávají ke službě

terapeutické. Hlavní motivací a tím, jak duchovní vnímají svou službu, je tak respekt k člověku jako k Božímu stvoření a bytostná touha člověku pomáhat.

V otázce, jak se duchovní vnímá pohledem „z venku“ a zda-li jej omezuje to, jak jej vnímá společnost, která stojí mimo církve, je odpověď taktéž poměrně jednotná. Zajímavostí je, že se duchovní stále cítí respektováni a nesetkávají se, nebo se nenechávají omezovat, s předsudky. Zajímavostí, kterou stojí za to zmínit, je i fakt, že jsou stále oslovováni lidmi mimo společenství, a tedy stále vnímají evangelizační potenciál své služby.

Jak již bylo popsáno v úvodu této kapitoly, duchovenské vzdělání v Církvi československé (husitské) má stoletou tradici. Dobrou zprávou je, že duchovní vnímají své teologické vzdělání v teoretické rovině jako kvalitní a to ať již studovali jednooborovou teologii na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy nebo na Vysoké škole zdravotnictva a sociální práce sv. Alžbety v kombinovaném studiu, kde je kompendium teologických předmětů doplněno o studium sociální, charitativní a misijní práce. Dnešním standardem je studium v dálkové nebo kombinované formě, tedy při výkonu zaměstnání. Ač to nebylo záměrem výzkumu, polovina z respondentů měla vystudovanou jednooborovou teologii, polovina misijní a charitativní práci a jeden respondent obě školy. Z hlediska hodnocení tohoto teoretického vzdělání ve vztahu k budoucímu povolání hodnotili přípravu jako „kvalitní základ“. Zajímavostí je fakt, že všichni respondenti šli na školu již rozhodnutí a škola tak pro ně byla jen utvrzením jejich pohnutek ke službě. Z hlediska praktické připravenosti na službu byly výpovědi také jednotné. Na praktickou službu, resp. na to, co je čeká ve službě, je škola nepřipravila ve všech aspektech budoucí služby. Co je však důležité s ohledem na duchovenskou službu je fakt, že nikdo nevnímal svoje začátky v náboženských obcích negativně. Všichni si pochvalovali pomoc „lidí okolo nich“, to jest své obce, svého společenství, vikáře, biskupa.

Všichni duchovní, zařazení ve výzkumu, shodně uvedli, že další vzdělávání považují za důležité jako nedílnou součást svého profesního růstu. S ohledem na široký záběr činností, které duchovenská služba přináší, uvádí především pedagogiku (katechetika – vyučování náboženství je součástí studijních plánů), resp didaktiku, sociální práci (sociální politika státu, sociální zabezpečení a sociální služby) a terapeutický výcvik, který by duchovním rozšířil odbornost pro řešení složitých životních zkušeností, případně supervizi jako nástroj celoživotního vzdělávání pro pomáhající profese. Zajímavostí je, že nikdo z duchovních nestojí o další vzdělávání v oblasti teologických disciplín. Hlavní motivací pro další sebevzdělávání je potom snaha zlepšit pomoc lidem.

V souvislosti s faktem, že duchovní jsou osobně motivováni k sebevzdělávání, je otázkou, jak s motivací duchovních pracuje jejich zaměstnavatel. Zaměstnavatelem duchovních v Pražské diecézi Církve československé husitské je Ústřední rada CČSH. Ustanovení do služby však vydává diecézní rada. Pražská diecéze, tedy konkrétně vikáři, vedoucí odborů a pražský biskup provádějí se zaměstnanci pastoračně vizitační pohovory, ve kterých dochází k sebehodnocení, stanovení cílů pro další období a kontrolnímu hodnocení plnění těchto cílů nadřízeným pracovníkem. Ač byly tyto pastoračně vizitační pohovory v rámci rozhovoru autorem výzkumu opakovaně zmiňovány, spontánně na tuto otázku žádný z respondentů neodpověděl, nicméně ani po upřesnění otázky nikdo neuvedl tyto rozhovory jako klíčový nebo alespoň částečný prvek v motivaci duchovního pro další službu. Naopak v otázce motivace duchovní uváděli, že snahu o motivaci vnímají jako nedostatečnou. Ve dvou případech respondenti uvedli, že by neoddělitelnou složkou motivace měla být i finanční stránka, i když nikdo ji neuvedl jako podmínku. Jako jeden z nejvíce zmiňovaných motivačních postupů by duchovní uvítali častější zájem o dění v náboženských obcích a kontroly, které by současně byly zaměřeny i na problematiku služby v dané obci. Ačkoliv v oblasti motivování od svých nadřízených panuje mezi duchovními spíše nespokojenost, na druhou stranu všichni duchovní připouštějí zájem

v případech, kdy jsou v nesnázích nebo potřebují radu a deklarují, že se jim nikdy nestalo, aby jim nadřízený neposkytl pomoc, kdykoliv o ni požádali.

S profesním (dalším) vzděláváním a motivací souvisí také ohodnocení služby duchovního, které bylo všemi respondenty hodnoceno jako nevyhovující. Někteří duchovní přímo uvádějí, že jejich příjem stěží stačí na pokrytí základních potřeb a neumožňuje jim podporovat jejich blízké, např. vyživované děti. Duchovenská služba, pokud chce být duchovní opravdu k dispozici své obci, je službou tzv. 24/7, tedy plnit povinnosti dalšího zaměstnání potom někteří respondenti vnímají jako omezující, v některých případech pociťují diskomfort v plánování svých činností, nicméně služby se vzdát nehodlají. Otázkou je, zda-li se do budoucna nutnost organizovat si další práci na úkor služby duchovenské nestane standardem. Naopak duchovní v seniorském věku, kteří již mají přiznaný starobní důchod, uvádějí, že aktuálně považují svoje ohodnocení a z toho vyplývající finanční situaci poprvé v životě jako uspokojující. Zajímavostí této otázky je bezesporu fakt, že většina duchovních se po položení otázky zeptala, zda-li je myšlena z pohledu finančního. Z nepřímých odpovědí také vyplývá, že by si duchovní přáli vědět, jak se množství odvedených (vykázaných) činností v rámci služby odráží v odměňování pracovníků.

Situace okolo zákona č. 428/2012 Sb. O majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi) postavilo církve a náboženské společnosti před – ve své novodobé historii – naléhavou nutnost naučit se hospodařit s finančními prostředky tak, aby byly schopny vytvářet zisk a zabezpečily tak budoucí platy svých duchovních a potřebné finance na provoz a opravy nemovitého majetku včetně sborových domů a kostelů. Skutečnost, jak toto narovnání duchovní vnímají deset let po přijetí zmiňovaného zákona, se do jisté míry zrcadlí v možnostech, které konkrétní náboženská obec má. U obcí menších, s malým – byť aktivním sborovým společenstvím –

jsou výpovědi spíše negativní až rezignované. Tito duchovní jsou přesvědčeni, že církev situaci nezvládne a pro nastalou situaci nevidí řešení. Jsou však smířeni a případná opatření nechávají na vedení diecéze. Někteří svou práci milují natolik, že by se byli ochotni smířit i s faktem, že by ji vykonávali jako dobrovolnickou činnost. Ve větších náboženských obcích potom panuje u duchovních mírný optimismus. Mají-li dostatečné možnosti a nápady, jak investovat např. do bytového fondu, rekonstrukci prostorů určených k pronájmu nebo třeba do konkrétní sociální služby, tito duchovní dokonce připouštějí, že by byli ochotni podporovat jiné obce, bylo-li by to smysluplné.

Duchovenská služba je velmi mnohovrstevnaté povolání. Dle výčtu všech povinností duchovního, ale i s ohledem na záběr duchovenské služby, která interdisciplinárně přesahuje do různých humanitních oborů, se dá říci, že může být i velmi vyčerpávající. Otázka, zda nebo jak duchovní tuto službu vykonávají, není předmětem tohoto výzkumu, první možnost patří do roviny pastoračně – vizitačních rozhovorů s nadřízenými a druhá ke kontrole diecézní radou, konkrétně se projeví ve výkazech duchovenské správy. Výhodou, kterou duchovní vnímají nejvíce, je beze sporu svoboda, která reprezentuje možnost vykonávat práci dle svých možností a v čase, kdy duchovní potřebuje. Tuto možnost uvedli v rozhovorech všichni respondenti. Především pro mladé duchovní je toto obrovskou výhodou, která jim zásadním způsobem umožňuje sladit svůj pracovní život s osobním. Není překvapením, že duchovenská služba zasahuje do osobního života nebo života rodiny zcela zásadním způsobem. Další je možnost pracovat s různými skupinami lidí, což někteří duchovní současně považují za důležitý prvek v prevenci vyhoření. Zmiňovanou výhodou byla i odpovědnost.

A jak si tedy duchovní představují, že bude jejich služba vypadat v budoucí perspektivě? Duchovní uvádějí, že oproti minulosti, kdy byly úřední hodiny farního úřadu nezřídka kdy k dispozici lidem, kteří přišli doslova z ulice, a to nejen za konkrétním účelem, ale třeba i jen na popovídání. V současné době lidé za podobným účelem již

docházejí jen velmi zřídka. Jednou z možností je prostě jen fakt, že obecně mají lidé méně času, druhou může být i možnost, že se výrazněji mění potřeby lidí a o služby duchovního prostě jen není takový zájem (byť existují i příklady šťastnějších náboženských obcí, kde tyto problémy řešit nemusí). K tomu se váže uvažovaná potřeba větší samostatnosti, otevřenosti. Názor, že současná duchovenská služba je v pořádku a do budoucna by se měnit již výrazněji nemusela, je spíše ojedinělý a mezi respondenty se tento názor objevil jen v jednom rozhovoru. Současně si také duchovní uvědomují, že do budoucna bude diecéze muset mnohem více investovat do oprav a udržování nemovitostí a také do konkrétních lidí. Tím nejsou myšleni jen duchovní, ale i pracovníci sociálních, pastoračních a charitativních služeb a různých komunitních projektů, které by diecéze měla nadále rozvíjet a podporovat. Doslova „proměnit sbory na místa, kde to žije“, kde se budou moci lidé setkávat, chodit si pro duchovní posilu a porozumění.

2.4 Doporučení pro praxi

V rámci interpretace výzkumu autor předkládá následující úvahy ve formě doporučení pro praxi:

S ohledem na stoletou historii bohosloveckého vzdělávání v Církvi československé (husitské) a zkušenosti respondentů s osobním životním a profesním směřováním se dá usuzovat, že úloha teologického nebo bohosloveckého vzdělávání je nezastupitelná a oslovuje nejen uchazeče o službu v církvi, ale obecně i lidi v pomáhajících profesích. Snahou by mělo být i rozšíření nabídky vzdělání neakademického, tedy různých přednášek a kurzů, které již sice náboženské obce pořádají, avšak jejich snahou by mělo být nabídnout je široké veřejnosti.

Ne každý duchovní, byť je kvalitně vybavený k duchovenské službě, je vybavený i k obhospodařování svěřeného majetku, případně k vytváření investičních projektů, které

by měly duchovního a jeho náboženskou obec zabezpečit v budoucí perspektivě. Je tak i možné, že sám duchovní nemá ambici být ztotožňován s dobrým hospodářem z hlediska materiálního, ale spíše jako dobrý pastýř starající se o svěřený lid.

Duchovenská služba se dle pohledu jednotlivých respondentů stále těší jisté vážnosti, někteří duchovní to vyjadřují slovem respekt. Stejně tak je pozitivní zjištění, že se duchovní nesetkávají s předsudky, které by je omezovaly při výkonu jejich služby.

Duchovní vnímají svou službu jako velkou odpovědnost. Spokojenost s teoretickou přípravou je velmi pozitivní prvek ve skladbě teologického vzdělávání. Dobrým příspěvkem je v současné době i bohoslovecká příprava, která by měla vhodně doplnit praktickou přípravu budoucích duchovních. Ta by mohla být realizována např. formou zkušební doby pod dohledem zkušeného faráře, jako tomu bylo v minulosti.

Další profesní vzdělávání je standardním nástrojem, jak zvyšovat kvalifikaci pracovníků v pomáhajících profesích a současně pracovat na jejich osobnostním rozvoji a je jedním z klíčových aspektů boje proti profesnímu nebo osobnímu vyhoření. Jednotlivé profesní svazy mají zpracovanou metodiku pro další vzdělávání a své supervizory. Pražská diecéze žádný předpis k dalšímu vzdělávání svých pracovníků zpracovaný nemá. To však neznamená, že v případě zájmu by neměla potenciál takové kurzy pro své zaměstnance organizovat. Ve spolupráci s Vysokou školou zdravotnictva a sociálnej práce má k dispozici kvalitní odborníky na problematiku sociální, charitativní a misijní práce. Aktuálně také disponuje akreditací k provádění vzdělávacího programu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Součinnost by jistě poskytla i Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy, např. formou postgraduálních kurzů zaměřených na specializaci duchovních. Otázkou tedy je, zda nevyužít faktu, že zaměstnanci cítí motivaci a ochotu se sebevzdělávat a neposkytnout jim v tomto podporu.

Na základě odpovědí respondentů je zřejmé, že práci s jejich motivací duchovní nevnímají nikterak pozitivně, na druhou stranu cítí podporu v okamžicích, kdy ji potřebují. Zajímavou otázkou by byl výzkum na téma, kde duchovní získávají motivaci pro svou službu (předpokladem je víra v Boha a jejich povolání pro službu Bohu i lidem) a jak si ve své konkrétní službě motivaci konkrétně představují. Také by pravděpodobně bylo vhodné, aby duchovenská služba – tak jako ostatní pomáhající profese – byla pod důslednou supervizí. Podmínky takové supervize s ohledem na specifika povolání duchovního jsou opět tématem pro širší odbornou diskuzi.

Otázka odměňování duchovních je v církvi aktuálně diskutované téma. S ohledem na to, že duchovní Církve československé husitské jsou v mnoha případech ženatí a v produktivním věku mají děti, se nezřídka kdy mohou ocitnout v nepříznivé ekonomické situaci. Zvláště potom v situaci, kdy jsou oba manželé zaměstnanci církve. Otázka, jak zaměstnavatel pracuje s motivací duchovního a jak například může finančně motivovat, by měla být pro duchovní zřejmá, i když, jak vyplývá z nepřímých výpovědí, duchovní nestaví výši odměny na první místo v žebříčku priorit.

Odpovědět na otázku, zda-li se obavy okolo zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi naplnily, je stále ještě brzy. Nicméně je potěšující, že deset let po přijetí zákona, kdy Pražská diecéze již hospodaří s rozpočtem na platy duchovních o 40 procent nižším, než před deseti lety, se stále daří držet platy duchovních alespoň na stejné úrovni díky desítkám běžících projektů. Pražská diecéze aktivně motivuje duchovní k vyhledávání projektů např. na vikariátních setkáváních nebo na synodách. Do budoucna by bylo vhodné, aby – pokud bude všeobecný konsensus – najít metodiku, jakým způsobem podporovat obce, které tyto možnosti nemají. Případně potom přijmout opatření, jak bude vypadat duchovní správa v místech, kde nebude provoz církve ekonomicky udržitelný. Obavu duchovních, kteří jsou dobře vybaveni ke službě duchovního, ale necítí se komfortně v činnostech směřujících k ekonomické činnosti

náboženské obce, nelze brát na lehkou váhu. Tyto duchovní by podle názoru autora měla diecéze podpořit. Současně by bylo vhodné otevírat nové projekty, které jsou zaměřené na sociální služby a kromě křesťanské pomoci mohou poskytnout i možnost misijního působení duchovního v konkrétní sociální skupině. Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy a Vysoká škola zdravotnictva a sociálnej práce sv. Alžbety – obě vychovávají absolventy, kteří jsou vybaveni nejen pro službu duchovenskou, ale v některých oborech i pro službu sociálně – charitativní. Církev československá husitská má na poli sociální a charitativní práce historickou zkušenost, na kterou by si měla opět rozpomenout a doplnit hlásání Božího slova, katechetickou a pastorační činnost sociálně – charitativní.

Pakliže duchovní uvádějí, že možnost si svobodně organizovat práci jako základní výhodu svého povolání, je nasnadě, že by měla pražská diecéze tuto možnost maximálně podporovat. Žijeme v době, kdy úřad již není budova s pevnými úředními hodinami, ale je to především člověk, který je k dispozici vždy, pokud je potřeba. S tím však souvisí i již zmiňovaná potřeba motivace, ohodnocení a prevence vyhoření.

Výrazným motivačním prvem je žijící náboženská obec. Pro duchovního je to pozitivní prostředí, které je současně pro něho zpětnou vazbou jeho práce. Bohužel je třeba konstatovat, že ani poctivá každodenní práce duchovního nemusí znamenat dramatický úspěch v misijní činnosti. Na druhou stranu i duchovní, kteří uvádějí, že jejich snaha není korunována náboženským obrozením v jejich svěřené obci, připouštějí, že jsou jednotlivosti, ze kterých se dokážou radovat. Duchovní provází člověka od narození ke smrti. Je účasten jeho křtu, je prostředníkem jeho manželského slibu, pastoračně jej doprovází, je k dispozici pro duchovní rozhovory v dobách dobrých i špatných. Provází člověka liturgickým rokem, vysluhuje mu svátosti a v okamžiku, kdy člověk opouští svět, je připraven zprostředkovat mu smíření. Kromě člověka samotného se duchovní stává mnohdy součástí širší rodiny člověka.

Duchovní jsou pro službu svým farníkům i společnosti nadále otevřeni i připraveni. V duchu zásad, které položila již první generace otců zakladatelů Církve československé, hovoří o nutnosti „aktivně podporovat a proměňovat společnost“. V kontrastu proti tomu se hovoří o tom, že poptávka po duchovních službách ve společnosti je stále vysoká, ale duchovní uvádějí, že v jejich náboženských obcích se to neprojevuje. Jedním z navrhovaných opatření je aktivní účast na veřejném dění ve společnosti. Především potom vyjadřovat se k aktuálním tématům, které ve společnosti rezonují. Bez toho není činnost církve pro společnost, pro konkrétního dnešního člověka, který je již od církevní tradice odtržen, srozumitelná. Diecéze by měla buď vytvořit komunikační platformu církve směrem ke společnosti, a nebo duchovním poskytnout metodickou i technickou podporu a důvěru.

Jak je uvedeno v Základech víry Církve československé husitské: *„Církev československou husitskou tvoří křesťané, kteří usilují naplnit současné snažení mravní a poznání vědecké Duchem Kristovým, jak se nám zachoval v Písmu a v podání starokřesťanském a jak je dosvědčen husitským, českobratrským a dalším úsilím reformačním“*.⁹²

---

⁹² Cit.: CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *Základy víry Církve československé husitské se stručným komentářem: přijaté na 1. zasedání VI. sněmu dne 17. října 1971 jako oficiální nauková norma ve znění, ... s. 8.*

ZÁVĚR

V předkládané diplomové práci si autor dal za cíl popsat, jak duchovní Pražské diecéze Církve československé husitské vnímají svou současnou službu a jak si ji představují do budoucna, zda-li v ní vidí další perspektivu. V teoretické části autor zpracoval stručný historicko – teologický úvod do problematiky duchovenské služby a popsal aktuální vnitrocírkevní předpisy upravující duchovenskou službu v CČSH. Dále představuje multidisciplinární přesah, který duchovenská služba má do mnoha jiných humanitních oborů lidské činnosti. Vyprázdněním teologických, resp. církevních pojmů v aktuální společnosti (ať je již nazývána sekulární nebo postmoderní) může být vnější, lehce pochopitelná podstata duchovní služby omezena jen na konání obřadů. Přesto je duchovní kromě teologa, učitele a duchovního pastýře i psychologem, psychoterapeutem, sociálním pracovníkem, projektovým manažerem, správcem nemovitostí. Jistě by se dalo najít i více profesí, které duchovní, kterému není lhotejná správa jeho náboženské obce, vykonává nebo se je snaží vykonávat tak, jak nejlépe umí. Otázkou, kterou si autor kladl před zpracováním výzkumu, byla, jak je průměrný aktivní duchovní ve své práci spokojený, co konkrétně ho na jeho práci nejvíce těší, jak je motivován, čím se cítí ohrožený a zda vidí perspektivu své služby do budoucna.

Pro zpracování výzkumu zvolil autor kvalitativní metodu fenomenologického zkoumání dle Hendla. Jako metodu sběru dat potom použil metodu polostrukturovaného rozhovoru s částečně otevřenými otázkami. Sám autor prostředí, ve kterém výzkum probíhal, dobře zná a odpadla tedy nutnost úvodního mapování. Současně se během rozhovorů, které byly ve většině případů velmi otevřené, mohl dostat na samotnou podstatu zkušenosti jednotlivých respondentů. Z tohoto pohledu autor usuzuje, že zvolená metoda byla pro tento typ výzkumu stanovena vhodně. Díky této metodě sběru dat se podařilo shromáždit poměrně hodně původního materiálu. Otázky k rozhovorům stanovil autor dle

teoretické části práce tak, aby postihl všechny aspekty duchovenské služby, které pro popsání cíle výzkumu považoval za relevantní. Současně autor sebral velké množství poznámek, které použil při zpracování. Výpovědi byly mnohdy velmi syrové a autentické, což bylo pro zpracování fenoménu duchovenské služby jednoznačně přínosem.

Dle zpracování výzkumné části autor práce konstatuje, že cíl práce byl splněn. V diskuzi k provedenému výzkumu uvádí způsoby, jakými jsou duchovní povolávání k duchovenské službě, jak hodnotí své vzdělání, které je pro každého duchovního základním kvalifikačním předpokladem a jak je toto vzdělávání připravuje ke službě v konkrétní náboženské obci a obecně ke všem aspektům služby, které duchovenská služba přináší. Velmi otevřeně duchovní hovořili o tom, jak jsou motivováni ke službě a jak s jejich motivací pracuje jejich zaměstnavatel (to se týká i motivace finanční).

V klíčovém výstupu výzkumu, který přináší odpovědi na otázku, zda-li vidí duchovní ve své službě perspektivu směrem k budoucnosti, autor dospěl ke zjištění, že duchovní vybraní do zkoumaného vzorku respondentů vnímají budoucnost své služby spíše pozitivně a situaci ohledně přijetí zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi, který byl v církvi i ve společnosti obecně přijímán poměrně rozporuplně, aktuálně většinově hodnotí kladně a nemají obavu, že by byla pro pražskou diecézi ohrožující. Dobrou zprávou do budoucna je také fakt, že o způsobu duchovenské služby a její organizaci na církevní i akademické půdě stále probíhá živá diskuze.

Výsledky výzkumu využívá autor pro stanovení konkrétních doporučení, které by bylo možno v pražské diecézi realizovat, nebo minimálně diskutovat v rámci např. vikariátních setkání nebo setkání synodního.

Ač autor konstatuje, že cíl práce byl naplněn, je namístě podotknout, že většina zjištění se dala předpokládat a autor tak výzkumem jen potvrdil obecné předpoklady, které k danému tématu existují. V čem je práce jednoznačně přínosná je otázka motivace

a dalšího vzdělávání duchovních Pražské diecéze CČSH. S předpokladem, že by duchovní byli ochotni se dále vzdělávat, autor pracoval. Šířka zájmu konkrétních uvedených humanitních oborů tohoto dalšího vzdělávání je však překvapivá. Dostatečná motivace a další vzdělávání duchovních je tak dle názoru autora klíčový faktor pro budoucnost církve. Současně je práce přínosná v poskytnutí aktuálních informací o současném pojetí duchovenské služby pro širokou laickou i odbornou veřejnost, případně pro budoucí kandidáty jáhenského nebo kněžského svěcení. Některé dílčí výsledky výzkumu by bylo možné ještě v konkrétních klíčových aspektech dopracovat např. kvantitativním výzkumem. (Původním záměrem autora bylo zpracovat anonymizované dotazníky z pastoračně vizitačních rozhovorů jednotlivých duchovních, což byl současně podnět, který vzešel ze synodního setkání duchovních. Tento záměr však nemohl být realizován, neboť vedení diecéze tyto anonymizované dotazníky neposkytlo). Kvalitativní výzkum by však bylo vhodné realizovat – s ohledem na předpokládané počty respondentů – v celku Církve československé husitské. Předloženou práci a výsledky výzkumu tak autor dává k dispozici pro případný další odborný dialog v rámci Pražské diecéze CČSH, případně celku církve.

ABSTRAKT

Diplomová práce „*Perspektivy duchovenské služby z pohledu duchovních Pražské diecéze CČSH*“ se věnuje fenoménu duchovenské služby v Pražské diecézi Církve československé husitské. Poskytuje historicko – teologický úvod k duchovenské službě v CČSH a popis aktuálních církevních řádů, které determinují aktuální práva a povinnosti duchovních. V teoretické části se dále věnuje popisu osobnostních předpokladů duchovenské služby dle prof. Rutrleho, aktuálním požadavkům na vzdělání, kvalifikaci duchovního a současným výzvám, které duchovenskou službu v Pražské diecézi CČSH provázejí.

V praktické části autor pomocí kvantitativní metody fenomenologického zkoumání aplikované metodou polostrukturovaného rozhovoru s částečně otevřenými otázkami dle Hendla poskytuje pohled na vnímání současné duchovenské služby jáhny a kněžími Pražské diecéze CČSH a současně poskytuje náhled na to, jak si tito duchovní představují možné zlepšení své služby v perspektivě budoucnosti.

NETŘEBA, Tomáš. *Perspektivy duchovenské služby z pohledu duchovních Pražské diecéze CČSH*. Magisterská kvalifikační práce. Praha: Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy. 2023, 71 s.

ABSTRACT

The thesis *"The Perspectives of Spiritual Service as Seen by Clergy of Prague Diocese of the Czechoslovak Hussite Church"* deals with the phenomenon of the spiritual ministry in the Prague Diocese of the Czechoslovak Hussite Church (CČSH). It provides a historical and theological introduction to the spiritual ministry in the CČSH and a description of the current church orders that determine the current rights and duties of clergy. In the theoretical part, it also describes the personal prerequisites for spiritual ministry according to professor Rutrle, the current requirements for education and qualifications of clergy, and the challenges that accompany spiritual ministry in the Prague Diocese of the CČSH.

In the practical part, the author, using a quantitative method of phenomenological research applied by the method of semi-structured interview with partially open questions according to Hendl, provides an insight into the perception of the current spiritual ministry by deacons and priests of the Prague Diocese of the CČSH and, at the same time, presents how the clergy imagines the possible improvement of their ministry in the perspective of the future.

NETŘEBA, Tomáš. *The Perspectives of Spiritual Service as Seen by Clergy of Prague Diocese of the Czechoslovak Hussite Church*. Master's qualification thesis. Prague: Hussite Theological Faculty of Charles University. 2023, 71 p.

SEZNAM LITERATURY

Monografie

ARMSTRONG, Michael. *Personální management*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-614-5.

BOHATOVÁ, Milena a ILKOVÁ, Věra. *Život křesťanů husitského vyznání v Pražské diecézi Církve československé husitské*. Praha: Pražská diecéze Církve československé husitské, 2013. 232 s. ISBN 978-80-7000-074-8.

BUTTA, Tomáš. *Duchovenská služba v Církvi československé husitské*. Praha: Blahoslav, 2023. 108 s. ISBN 978-80-7000-191-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

JINDRA, Martin. *Sáhnout si do ran tohoto světa. Perzekuce a rezistence Církve československé (husitské) v letech 1938–1945*. Praha: ÚSTR – CČSH, 2017. 704 s. ISBN 978-80-87912-80-5.

RUTRLE, Otto. *Duchovenská služba v praxi křesťanských církví*. V Praze: Ústřední rada církve československé, [1948]. 156 s. Studijní pomůcky: edice prof. Dr. Aloise Spisara; sv. 7.

RUTRLE, Otto. *Kapitoly z církevní praxe*. Vyd. 1. V Praze: Ústřední církevní nakladatelství, 1956. 194 s.

SALAJKA, Milan. *Rozhovory o duchovní práci v církvi*. Praha: Edice Blahoslav, 1977, 142, [1] s.

SALAJKA, Milan. *Sylabus praktické teologie a uvedení do církevního práva*. 2., přeprac.

a rozš. vyd. Praha: Husův institut teologických studií v Praze, 2011. ISBN 978-80-904964-1-5.

SPISAR, Alois. *Ideové směrnice církve čsl. a br. biskup Gorazd*. V Praze: Tiskové a nakladatelské družstvo Církve československé, 1924. 60 s.

TONZAR, David. *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církve československá husitská*. 290 s. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0499-X.

Sborníky

CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *90 let Církve československé husitské: kolektivní monografie*. Vyd. 2. Praha: Církve československá husitská Praha 6 ve spolupráci s Náboženskou obcí CČSH v Praze 1-Staré Město, 2010. 408 s. Blahoslav. ISBN 978-80-7000-044-1.

CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *Základy víry Církve československé husitské se stručným komentářem: přijaté na 1. zasedání VI. sněmu dne 17. října 1971 jako oficiální nauková norma ve znění, ...* Praha: Církve československá husitská, 2014. 182 s. Blahoslav. ISBN 978-80-7000-106-6.

Ženy duchovní v CČSH 1947-2007. Brno: Tiskové středisko při DR CČSH Brno, 2007.

Časopisy

ČESKÝ ZÁPAS: *Týdeník církve Československé husitské*. 2023. Praha: Ústřední rada Církve československé husitské. 2023. ISSN 0323-1321.

Akademické práce

MLEZIVOVÁ, Eva. *VEŘEJNÉ A CÍRKEVNÍ PRÁVO PŘI HOSPODÁŘSKÉ A SOCIÁLNÍ ČINNOSTI CČSH PO PŘIJETÍ ZÁKONA Č. 428/2012 SB. O MAJETKOVÉM VYROVNÁNÍ S CÍRKVEMI A NÁBOŽENSKÝMI SPOLEČNOSTMI*. Praha: Vysoká škola zdravotnictva a sociální práce sv. Alžbety, detašované Pracoviště Praha, 2016

Předpisy

Metodika hodnocení zaměstnanců Pražské diecéze CČSH. Personální odbor Pražské diecéze CČSH. 2014.

Mzdový předpis Pražské diecéze pro kalendářní rok 2023. Personální odbor pražské diecéze CČSH. 2023.

Výkazy duchovenské správy. Pražská diecéze CČSH. 2023.

Elektronické dokumenty

Český statistický úřad: <https://www.czso.cz>

Ministerstvo kultury: <https://mkcr.cz/>

Ústava CČSH – dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh>

Řád duchovenské služby – dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh>

Organizační řád – dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh>

Kárný řád – dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh>

Bohoslužebný řád – dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh>

Hospodářský řád – dostupné on-line na: <https://www.ccsch.cz/doku2.html#155-rady-ccsh>